

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΛΣΤ'

ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛ. 72.18.308

15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1987

ΑΡΙΘ. 17

— ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ —

Ευαγγέλλου Δ. Θεοδώρου, Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος. — Μητροπ. Πατρῶν Νικοδήμου, Μηνύματα Δεκαπενταγούστου. — Μητροπ. Σισανίου καὶ Σιατίστης Ἀντωνίου, Περὶ τὴν θεῖαν Γέννησιν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. — Ἰωάννου Φουντούλη, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὲς, κανονικὲς καὶ ἄλλες ἀπορίες. — Δημοσθένη Σαβράμη, Ἡ πνευματικὴ ἀναγέννηση τῆς Ρωσίας. — Ἀλεξ. Μ. Σταυροπούλου, Ἡ θρησκευτικὴ ἀνάπτυξη τοῦ παιδιοῦ. — Ψυχολογικὴ προσέγγιση. — Ἀρχιμ. Ε. Ε. Ἐλευθεριάδη, Στοχασμοὶ διὰ ψυχοφελῆ καὶ ἀκατάκριτον θεῖαν Κοινωνίαν. — Γεωργίου Κατσούλα, Ἀθυσία καὶ πόνος κατὰ τὸν ἅγιον Ἰωάννην Χρυσόστομον. — Χρυσ. Ι. Νεαμονιτάκη, Ἀνθη εὐλαθείας στὴν πόλη τῶν ὀνείρων μας. — Δ. Φερούση, Τὸ Βιβλίον. — Ἐπίκρια.

● ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Ἀθήναι, Ἰασιῶν 1 — Τηλ.
72.10.734 ● Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Ἰωάννης
Μιχαήλ, Ἀριστοτέλους 179,
112 51 Ἀθήναι.

Ο ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗΣ ΜΑΤΘΑΙΟΣ

Ἡ Μητέρα Ἐκκλησία αὔριο, 16η Νοεμβρίου, εορτάζει τὴν μνήμη τοῦ Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου, ὁ ὁποῖος γιὰ πρώτη φορὰ ἀναφέρεται κατὰ τὴν περιγραφή μέσα σὸ δμώνυμο Εὐαγγέλιον τῆς κλήσεώς του: «Καὶ παράγων ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖθεν εἶδεν ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον, Ματθαῖον λεγόμενον, καὶ λέγει αὐτῷ· ἀκολούθει μοι. Καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ» (Ματθ. θ' 9). Τὰ παράλληλα χωρία (Μάρκ. 6' 13-14 καὶ Λουκ. ε' 27-28) δίδουν σιὸν κληθέντα τελῶνη τὸ ὄνομα Λευὶ ἢ Λευῖς. Τὰ περιστατικὰ τῆς κλήσεως καὶ τὰ συμφοραζόμενα σιὸς τοῦ εἰς συνοπτικὸς εὐαγγελιστὴς μοιάζουν τόσο πολὺ, ὥστε, ὅπως ἔχει σημειώσει ὁ ἀείμνητος Καθηγητὴς Παν. Τρεμπέλας, «παρουσιάζεται δύσκολον νὰ μὴ δεχθῶμεν, ὅτι τὰ δύο ταῦτα ὀνόματα ἀναφέρονται εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον... Δὲν εἶναι δὲ ἡ μοναδικὴ περίπτωση, καθ' ἣν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον παρουσιάζεται φέρον δύο ὀνόματα» (Ἐπίμνημα εἰς τὸ κατὰ Ματθαίου Εὐαγγέλιον, Ἀθήναι 1958, σ. 3-4).

Ὁ Λευῖς ἀναφέρεται ὡς υἱὸς τοῦ Ἀλφαίου. Ὁ Ἀλφαῖος αὐτὸς πρέπει νὰ διακριθῆ ἀπὸ τὸν πατέρα τοῦ Ἰακώβου τοῦ μικροῦ, πὸν λεγόταν ἐπίσης Ἀλφαῖος. Ἡ διάκρισις αὐτῆ εἶναι φανερὴ, διότι ὁ Ματθαῖος δὲν μνημονεύεται σιὰ Εὐαγγέλια ὡς ἀδελφὸς τοῦ Ἰακώβου αὐτοῦ, ἐνῶ εἶναι βέβαιον, ὅτι σιὸν κατάλογο τῶν Ἀποστόλων οἱ ἀδελφοὶ καταγράφονται κατὰ ζεύγη, ὅπως Σίμων Πέτρος καὶ Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ (Ματθ. ι' 2 καὶ Λουκ. σι' 14).

Ὁ Ματθαῖος, ἐγκαταλείψας τὸ ἐπάγγελμα τοῦ Τελώνου, ἀκολούθησε τὸν Κύριον. Μετὰ τὴν Ἀνάστασι τοῦ Σωτῆρος ἀφιερώθηκε σιὴ μετὰδοσι τοῦ Εὐαγγελίου σὲ χῶρες «καθημένων ἐν χώρῃ καὶ σιῶ θανάτου». Ἐκήρυξε πρῶτα σιὸς Ἑβραίους τῆς Παλαιστίνης καὶ ἀργότερα, πιθανῶς, σιὸς Πάρθους καὶ σιὸς Αἰθίοπες καὶ σιὸ τὸ τέλος ὑπέστη μαρτυρικὸ θάνατον, ὅπως θὰ μπορούσε νὰ συμπεράνη κανεὶς ἀπὸ διάφορα ἀπόκρυφα («Πάθη») (Pasiones), πὸν ἀναφέρονται σιὸν θάνατον αὐτοῦ.

Τὸ ὄνομά του ἔμεινε ἀθάνατον κυρίως ἀπὸ τὸ θανατοῖο Εὐαγγέλιό του, τὸ ὁποῖο γράφηκε σιὴν ἀραμαϊκὴ γλῶσσα καὶ μεταφράστηκε ἀργότερα σιὴν ἑλληνικὴ, γιὰ νὰ γίνῃ γνωστὸ σὲ Ἑβραίους καὶ Ἕλληνας τὸ θεῖον καὶ μεσσιανικὸ ἔργον Ἰησοῦ τοῦ ἀπὸ Ναζαρέτ.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΔΕΚΑΠΕΝΤΑΥΓΟΥΣΤΟΥ

Δ' ΑΙ ΠΡΕΣΒΕΙΑΙ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

Του Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν
κ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

5. ΧΩΡΙΣ ΑΜΦΙΒΟΛΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΦΥΛΑΞΕΙΣ

«Μακαρία ἡ πιστεύουσα ὅτι ἔσται τελείωσις τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ Κυρίου».

Εἶναι θεδαίως αὐτονόητον, ὅτι πρωταρχικῆ προϋπόθεσις, διὰ τὰ εἰσακουσθῶν καὶ τελεσφορήσουν αἱ πρὸς Κύριον δεήσεις καὶ παρακλήσεις μας, εἶναι ὁ παράγων τῆς πίστεως. Διὰ τοῦτο, πρὸ πάσης θαυματουργικῆς ἐνεργείας Του ὁ φιλόανθρωπος Κύριος, διερευνοῦσε τὸν βαθμὸν τῆς πίστεως τῶν ἐπικαλουμένων τὴν παντοδύναμον βοήθειάν Του καὶ ἀνέμενε τὴν ἐκδήλωσιν καὶ τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεώς των πρὸς Αὐτόν. «Εἰ δύνασαι πιστεῦσαι, πάντα δυνατὰ τῷ πιστευόντι», εἶπε ρητῶς πρὸς δύσπιστον πατέρα ταλαιπώρου δαιμονιζομένου παιδιοῦ (Μάρκ. 9,23).

Ἄλλ' ἡ πίστις δὲν νοεῖται μετ' ἐξαιρέσεων καὶ ἐπιφυλάξεων. Εἶναι ἀπαραίτητον νὰ καλύπτῃ ὅλα ὅσα διαβεδαίωνει ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ. Ἄλλως εἶναι ἀτελής καὶ ὑποτυπώδης. Καὶ διὰ τοῦτο ἀκαρπὸς (Ἠρβλ. Ματθ. 21,21 «ἐὰν ἔχητε πίστιν καὶ μὴ ἴδωτε κριθεῖτε...»).

1. Τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον ἐμακάρισεν, ὡς γνωστόν, ἡ συγγενὴς τῆς Ἑλισάβετ διὰ τὸν ὕψηλόν καὶ τέλειον βαθμὸν τῆς ἀνεπιφυλάκτου ἀφοσιώσεώς της εἰς τὸν Θεόν καὶ τὸν λόγον Του. «Μακαρία ἡ πιστεύουσα ὅτι ἔσται τελείωσις τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ Κυρίου», εἶπε πρὸς Αὐτὴν (Λουκ. 1,45). Σὲ μακαρίζω, διότι ἐπίστευες χωρὶς κανένα δισταγμὸν αὐτὰ πρὸς «ἐλάλησε» πρὸς Σὲ ὁ Θεὸς διὰ τοῦ ἀρχαγγέλου.

Εἶχε καὶ προσωπικούς λόγους ἡ Ἑλισάβετ νὰ ἐκτιμῆσθαι τὴν ἀξίαν τῆς ἀνεπιφυλάκτου ἀποδοχῆς τῶν «λελαλημένων παρὰ Κυρίου». Ἀσφαλῶς δὲ τὴν συνέκρινε πρὸς τὸν σύζυγόν της ἱερέα Ζαχαρίαν, ὁ ὁποῖος — ἀντιθέτως — εἶχε δυσπιστήσῃ εἰς τὸ μῆνυμα τοῦ ἰδίου ἀρχαγγέλου (Γαβριήλ), πρὸς τὸν ἀφεύρα προσωπικῶς, καὶ δὴ ἀπετέλει ἀπάντησιν εἰς τὰς προσευχὰς των περὶ ἀποκτήσεως τέκνου.

Πῶς νὰ μὴ μακαρίσῃ ἡ Ἑλισάβετ τὴν ἀγνήν Παρθένον Μαρίαν, πρὸς τὴν δὲν ἐδυσκολεύθη νὰ πιστεύσῃ τὸ πλέον ἀπίθανον μῆνυμα, ὅτι θὰ γίνῃ μητέρα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, παραμένουσα συγχρόνως «νύμφη ἀνύμφευτος»;

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς Αὐτὴν ὁ ἕγγαμος ἱερεὺς Ζαχαρίας ἀμφιβάλει καὶ δυσπιστεῖ, ὅτι αἱ προσευχαὶ αὐτοῦ καὶ τῆς συζύγου του εἰσηκούσθησαν παρὰ Θεοῦ. Καὶ

διὰ τὴν δυσπιστεί; Διότι θεωρεῖ ἀπίθανον νὰ γίνουσι γοεῖς εἰς τὴν προχωρημένην ἡλικίαν πρὸς εὐρίσκοντο.

Παρ' ὅλον δὲ ὅτι ἐπὶ ἔτη ἀνέμενε αὐτὴν τὴν χαιρὰν τῆς παιδοποιίας — καὶ προσήχετο δι' αὐτὴν — ὑπερίσχυεν ἡ ἀμφιβολία του. Καί, ἐν ὄψει τῆς ὑπερφουδῆ παρουσίας καὶ τοῦ ἀγγέλου τοῦ ἀρχαγγέλου, εὐρέθη ἀνέτοιμος νὰ πιστεύσῃ ὅτι καὶ «τὰ ἀδύνατα παρ' ἀνθρώποις δυνατὰ παρὰ τῷ Θεῷ ἔστιν» (Λουκ. 18,27).

2. Πολλῶν ἀνθρώπων ἡ πίστις χωλαίνει. Πολλῶν χριστιανῶν ἡ πίστις δὲν καλύπτει ὅλον τὸ φάσμα τῶν ἀποκαλύψεων καὶ ἐπαγγελιῶν τοῦ Θεοῦ. Εἶναι ὑποθαμισμένη καὶ ὑποτονικὴ ἡ πίστις, ὅταν ἐπηρεάζεται ἀπὸ κρίσεις καὶ μέτρα ἀνθρωπίνων ὑπολογισμῶν καὶ δὲν κατανοῇ ὅτι ἡ δύναμις καὶ ἡ ἀγαθότης τοῦ Θεοῦ ὑπερβαίνουσι ὅρια καὶ φραγμοὺς καὶ δυσκολίας, ἀκόμη καὶ νόμους τῆς φύσεως, διὰ τὰ δοθῆ, εἰς τοὺς πιστεύοντας θεδαίως, «πᾶσα δόσις ἀγαθῆ καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον ἄνωθεν καταβαίνει ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων» (Ἰακ. 1,17).

Διὰ τὸν ἀληθῆ χριστιανὸν ὅτι λέγει ὁ Θεὸς εἶναι ἀξιόπιστος καὶ ἀδιάφυστος. «Πιστὸς ὁ λόγος» τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, τονίζει ὁ Ἄπ. Παῦλος, «καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἀξιῶς» (Α' Τιμοθ. 1,15). Δὲν χωρεῖ ἀμφιβολία «τοῖς λελαλημένοις παρὰ Κυρίου». «Ὅλα τὰ λελαλημένα» καὶ τὰ εἰς τὰς «θεοπνεύστους Γραφὰς» περιλαμβανόμενα λόγια τοῦ Θεοῦ εἶναι «ρήματα ζωῆς αἰωνίου» (Ἰω. 6,68). Ἐχουσι αἰώνιον κύρος καὶ ἰσχύν. Δὲν ἐπιδέχονται καμμίαν ἀμφισβήτησιν. Ἐξάπαντος δὲ «πληρωθῆσονται ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν» (Λουκ. 1,20). Καὶ ὅπωςδῆποτε «ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα ἐν ἡμίᾳ κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται» (Ματθ. 5,18).

3. Βέβαιον εἶναι ἐπίσης, διὰ τὸν πιστὸν ἀνθρώπον, ὅτι «ἔσται τελείωσις τοῖς λελαλημένοις παρὰ Κυρίου».

Ὁ Χριστὸς, καὶ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ κρεμάμενος, ἐνδιεφέρετο «ἵνα τελειωθῇ ἡ γραφή» (Ἰω. 19,28). Καὶ «ἡ ἀγάπη αὐτοῦ τετελεωμένη ἐστὶν ἐν ἡμῖν» (Α' Ἰω. 4,12).

Μὴ ἀμφιβάλῃς λοιπόν, ἀδελφέ, ὅτι κατὰ πρὸς εἶπε καὶ ἐλάλησε, καὶ μάλιστα τὸ ἐξεκίνησε καὶ κατὰ κάποιον τρόπον ἐξήγγειλε καὶ διεβεδαίωσε, δὲν θὰ μείνῃ ἀπραγματοποίητον ἢ ἀτελές. «Ἐσται τελείω-

σις». Θά γίνῃ· θά τελειώσῃ· θά ολοκληρωθῇ· «Ὁ ἐναρξάμενος ἐν ὑμῖν ἔργον ἀγαθὸν ἐπιτελεσει» (Φιλιπ. 1,6).

Ἄς στηριζώμεθα εἰς τὸν λόγον τῆς ἀληθείας Του. Εἰς τὰ ζητήματα τῆς πίστεως, καὶ εἰς τὰ ὀριζόμενα ἀπὸ τὰς ἐντολάς Του. Καὶ διὰ ὅσα ἐν γένει ἀπεκάλυψε «λαλήσας τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις... (καὶ) ἐπ' ἐσχάτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Υἱῷ» (Ἐβρ. 1,1), ἃς εἴμεθα ἀπολύτως πεπεισμένοι καὶ ἀκλόνητοι. Καὶ θά ὑπάρχουν πάντοτε προσωπικαὶ ἐνὸς ἐκάστου ἐμπειρία πὸς θά δικαιοῦν τὸς «πιστεύσαντας ὅτι ἔσται τελείωσις τοῖς λελαλημένοις αὐτοῖς παρὰ Κυρίου». Αἱ προσευχαί μας δὲν θά πίπτουν εἰς τὸ κενόν.

6. «ΜΕ ΤΑΠΕΙΝΩΣΙΝ»

«Ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπεινωσὶν τῆς δούλης αὐτοῦ».

Με συγκίνησιν μεγάλην καὶ μὲ πνευματικὴν ἔξαρσιν ὑμνεῖ καὶ μεγαλύνει τὸν Θεὸν ἡ Παναγία Παρθένος μετὰ τὸν Εὐαγγελισμόν. Κατὰ τὴν γνωστὴν ἐπισκεψὶν Τῆς πρὸς τὴν Ἐλισάβετ ψάλλει τὴν ὠραίαν ἐκείνην ὠδήν, τὴν ὁποίαν ἔκτοτε ἡ Ἐκκλησία πανηγυρικῶς ἐπαναλαμβάνει. Καὶ ἀπὸ τὰς πρώτας φράσεις τῆς ὠδῆς αὐτῆς ἡ Παναγία Παρθένος ἐξυμνεῖ τὸν Θεὸν «ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπεινωσὶν τῆς δούλης αὐτοῦ». Ὑπογραμμίζει δηλαδὴ ὅτι ὁ Ὑψιστος ἰδιαίτερος ἐπέβλεψεν εἰς μίαν ταπεινὴν κόρην καὶ ἰδιαίτερος ἐτίμησεν αὐτὴν τὴν ταπεινὴν Παρθένον· καὶ Τὴν ἐξύψωσεν εἰς τὴν μεγάλην τιμὴν νὰ γίνῃ ἡ Μητέρα τοῦ Υἱοῦ Του. Αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ ταπεινώσις, μὲ τὴν ὁποίαν ἡ Παναγία Παρθένος συνοδεύει τὸν ὕμνον Τῆς, εἶναι μία ἀκόμη προϋπόθεσις ἢ ὁποία πρέπει νὰ συνοδεύῃ τὰς προσευχὰς τῶν χριστιανῶν. Εἶναι ἕνας ἀκόμη ἀπαραίτητος ὅρος πὸς πρέπει νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὰς δεήσεις μας, ἐφ' ὅσον μάλιστα θέλομεν νὰ τὰς συνοδεύουν αἱ προσευχαί· Ἐκείνης, ἢ Ὅποια μὲ τὴν συγκίνησιν λέγει ὅτι ὁ Κύριος «ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπεινωσὶν τῆς δούλης αὐτοῦ».

1. Εἶναι ἄξιον πολλῆς προσοχῆς, ὅτι ἐνῷ θαυμαστὰ γεγονότα εἶχαν ἀποκαλυφθῆ εἰς Αὐτὴν, ἐνῷ ἡ μεγαλύτερα τιμὴ εἶχεν ἤδη δοθῆ εἰς Αὐτὴν, διότι ἐκαλεῖτο —ἄνθρωπος Αὐτῆ— νὰ γίνῃ ἡ Μητέρα τοῦ Θεοῦ, νὰ δώσῃ σάρκα ἐκ τῆς σαρκὸς Τῆς εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ πὸς θά ἐγένετο ἄνθρωπος διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἐν τούτοις μένει ταπεινὴ. Ἐνῷ ἐκαλεῖτο —μοναδικὴ ὑπαρξὶς μεταξὺ τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος— Αὐτὴ νὰ λάβῃ μέρος τὸσον ἐνεργὸν εἰς τὸ μέγα ἔργον τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ὡς Μητέρα τοῦ Σωτήρος, δὲν ἐπαίρεται. Εὐρίσκειται ἐμπρὸς εἰς τὴν μεγίστην τιμὴν, εἰς τὴν ἀνωτέραν διάκρισιν καὶ εὐλογίαν, καὶ ἐν τούτοις ταπεινοφρονεῖ. Καμμία δόσις ὑπερηφανείας δὲν διέρχεται ἀπὸ τῆς σκέψιν Τῆς. Μόνον ὑμνεῖ τὸν Θεόν, διότι μίαν ταπεινὴν ὑπαρξὶν ἐξέλεξεν ἐξ ὅλης τῆς οἰκουμένης καὶ ἐξ ὅλων τῶν γενεῶν, διὰ νὰ διακονήσῃ εἰς τὸ μέγα τοῦτο μυστήριον. Καὶ διὰ

τῆς ταπεινώσεως αὐτῆς ἀποδεικνύεται ὄντως «κεχαριτωμένη».

Ἡ ταπεινωσις Αὐτῆς ἀποδεικνύεται μία ἐξαιρετος χάρις μέσα εἰς τὰ πλαίσια τῆς κεχαριτωμένης ὑπάρξεώς Τῆς.

Ἐκτοτε ἀποτελεῖ παράδειγμα καὶ πρότυπον διὰ τοὺς χριστιανούς, ὅπως πρὸ πάντων εἰς τὰς προσευχὰς τῶν συνδυάζουν τὸ φρόνημα καὶ τὸν τόνον τῆς ταπεινώσεως, καὶ εἰς ὅλην τὴν ζωὴν τοὺς νὰ κοσμοῦνται μὲ τὴν ταπεινώσιν. Ἐν γένει εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῶν νὰ ἀποφεύγουν τὸν ἐγωϊσμόν καὶ τὴν ὑπερηφάνειαν.

Ἄλλ' ὅπως ἰδιαίτερος, ὅταν ἀπευθύνωμεν προσευχὰς εἰς τὸν Χριστόν, πρέπει νὰ τὰς ἀπευθύνωμεν μὲ καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην, διότι μόνον «καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην ὁ Θεὸς οὐκ ἐξουδενώσει».

2. Εἶναι γνωστὴ, γνωστοτάτη, ἡ παραβολὴ τοῦ Κυρίου περὶ τοῦ Τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου. Τοῦ Φαρισαίου ἡ προσευχὴ ἀποδοκιμάζεται καὶ μένει ἄνευ ἀποτελέσματος, διότι ἔχει τὸν τόνον τῆς ὑπερηφανείας. Ἐνῷ τοῦ Τελώνου ἡ προσευχὴ γίνεται εὐπρόσδεκτος, διότι ἐκείνος παρουσιάζεται μὲ συντριβὴν καὶ συναίσθησιν καὶ ταπεινώσιν ἐνώπιον τοῦ Ὑψίστου. Εἶναι λοιπὸν βέβαιον ὅτι ἰσχύει πάντοτε ὁ ψαλμικός λόγος, ὅτι ὁ Κύριος «ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν προσευχὴν τῶν ταπεινῶν καὶ οὐκ ἐξουδενώσεν τὴν δέησιν αὐτῶν» (Ψαλμ. 101, 18). Ἰδιαίτερος δηλαδὴ ὁ Θεὸς ἐπιβλέπει ἐπὶ τὰς προσευχὰς τῶν ταπεινῶν ἀνθρώπων καὶ δὲν τὰς ἀπορρίπτει, διότι ἡ ταπεινώσις ἐξαιρετικῶς ἐκλύει τὴν θείαν εὐλογίαν.

Ἄς τὸ ἔχωμεν λοιπὸν καὶ τοῦτο ὑπ' ὄψιν, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, διότι πολλὰς φορὰς δὲν τὸ προσέχομεν. Ἐνῷ διατυπώνωμεν τὰ αἰτήματά μας εἰς τὸν Θεόν καὶ ἐπικαλούμεθα τὰς πρεσβείας τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, εἶναι πολλάκις φανερά ἢ ἔλλειψις ταπεινώσεως καὶ συστολῆς. Ἄλλοτε ἢ στάσις τοῦ χριστιανοῦ ἢ ἀγέρωχος, ἄλλοτε οἱ λόγοι τῆς προσευχῆς του, δὲν μαρτυροῦν καθόλου τὴν συντριβὴν τοῦ Τελώνου, ἀλλὰ ἐνθυμίζουσι τὸ ὕψος τοῦ Φαρισαίου. Καὶ τὸ σπουδαιότερον εἶναι ὅτι μέσα εἰς τὴν καρδίαν τοῦ χριστιανοῦ ὑπάρχει ἐνίοτε ἕνα φρόνημα, ὅτι ἐμεῖς εἴμεθα καλοὶ καὶ ἀναξιοπαθοῦντες, καὶ διὰ τοῦτο θά πρέπει νὰ ἀκούσῃ ὁ Θεὸς τὰς προσευχὰς μας. Παραξενουόμεθα μάλιστα, ἂν μᾶς τύχουν δυσάρεστα εἰς τὴν ζωὴν μας. Δὲν εἶναι σπάνιον νὰ διαμαρτύρωνται οἱ ἄνθρωποι καὶ νὰ λέγουν· μά, ἐγὼ πὸς εἶμαι τόσο εὐλαδής, διατί νὰ ὑποφέρω; διατί μὲ βασανίζει ὁ Θεός; διατί νὰ μὴ γίνῃ αὐτὸ πὸς ζητῶ ἀπὸ τὸν Θεόν; κ.ο.κ. Λεῖπει ἀκριβῶς τὸ ταπεινὸν φρόνημα. Ἐνῷ ὅταν αὐτὸ ὑπάρχῃ, τότε καὶ ἂν εἴμαστε πιστοὶ τηρηταὶ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, θά λέγωμεν ὅτι ἀπλῶς «δ' ὀφείλομεν ποιεῖν ποιῆσαι ποιηθήκαμεν» (Λουκ. 17,10). Δηλαδὴ εἴμεθα δούλοι τοῦ Θεοῦ οἱ ὁποῖοι τίποτε περισσότερον ἀπὸ τὸ καθήκον μας δὲν κάνομεν. Ἐπομένως ἕνα τέτοιο φρόνημα πρέπει νὰ μᾶς χαρακτηρίζει· τ.ἔ. νὰ διατηροῦμεν τὴν συναίσθησιν ὅτι δὲν ἔχομεν δικαίωμα καὶ ἀρετάς, ἀλλὰ μόνον ἀμαρ-

ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΘΕΙΑΝ ΓΕΝΝΗΣΙΝ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΥ*

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Σισσανίου
καὶ Σιατιστῆς κ. ΑΝΤΩΝΙΟΥ

Ἡ Γέννησις τοῦ ὑφ' ὄλων τῶν λαῶν ἐναγωνίως ἀναμενομένου Σωτῆρος καὶ Λυτρωτοῦ τῆς πεπτοικίας ἀνθρωπότητος ἐξήσκησε τεραστίαν καὶ μοναδικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἱστορίας τοῦ κόσμου. Ὁ ὑπὸ ταπεινοτάτας συνθήκας γεννηθεὶς Σωτὴρ παρὰ τὴν φάτιν πανδοχείου ἐν μικρᾷ καὶ ἀσήμῳ κώμῃ τῆς Ἰουδαίας, ἠῤῥήθη, ἀνετράφη καὶ ἠνδρώθη ἐν πτωχῷ οἴκῳ μικρᾶς καὶ δυσωνύμου πόλεως τῆς Γαλιλαίας, τὴν Ναζαρέτ²¹: «καὶ ἐλθὼν κατώκησεν εἰς πόλιν λεγομένην Ναζαρέτ, ὅπως πληρωθῆ τὸ ρηθὲν διὰ τῶν προφητῶν ὅτι Ναζωραῖος κληθήσεται»²². Ἄλλ' ὁ ὑπὸ τοιαύτας δυσμενεῖς περιστάσεις γεννηθεὶς καὶ ἀνδρωθεὶς, αἰφνης καὶ ὅλως ἀπροσδοκῆτως ἐξέρχεται ὡς κήρυξ τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρ τοῦ κόσμου. Πλήθη ἀναριθμητα, τὰ ὅποια ὀσημέραι αὐξάνουν, ἀκολουθοῦν τὸν πτωχὸν κήρυκα τῆς ἀληθείας, ὁ Ὅποιος, ὡς ἀναφέρουν οἱ ἱεροὶ Εὐαγγελισταὶ «οὐκ ἔχει πού τὴν κεφαλὴν κλίνη»²³. Τοὺς λόγους τούτους σχολιάζων ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος (354 - 407 μ.Χ.); λέγει: «Τὸ οὐκ ἔχει πού τὴν κεφαλὴν κλίνη, δηλωτικόν ἐστὶ τοῦ μηδὲ ἴδιον καταγώγιον κεκτήσθαι, οὐχ ὅτι ἐν οἰκίᾳ οὐ κατέμενε»²⁴. Ὁ Κύριος, ὡς ἀναφέρουν τὰ ἱερὰ Κείμενα τῆς Καινῆς Διαθήκης, δὲν ἐστερεῖτο μόνον τὰς τέρψεις, τὴν εὐμάρειαν, τὴν πολυτέλειαν καὶ τὰς ἀπολαύσεις τῶν μεγάλων ἡγεμόνων τοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς τὰς ἀνέσεις, τὰς ὁποίας αἱ ἀλώπεκες καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ ἀκόπως ἀπολαμβάνουν. Οἱ Μαθηταὶ τοῦ Κυρίου καὶ οἱ ὄχλοι μετὰ θαυμασμοῦ ἀκούουν τὴν ὑψηλὴν καὶ πρωτάκουστον θεῖαν διδασκαλίαν Του, καὶ μετ' εὐγνωμοσύνης λαμβάνουν παρ' Αὐτοῦ δωρεὰν τὴν θεοραπίαν ἀσθενειῶν βροτολοιγῶν, ἄκρωσ ὀδυνηρῶν καὶ ἀνιάτων διὰ μόνης τῆς δυνάμεως τοῦ λόγου Του. Ἀλλὰ δυστυχῶς ὁ κόσμος δὲν ἦτο ἄξιος αὐτοῦ. «Εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, λέγει ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον»²⁵. Ὁ Κύριος ἦλθεν εἰς τοὺς ἰδι-

οὺς του, ἀλλ' οἱ ἴδιοί του δὲν ἐδέχθησαν Αὐτόν. Ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος σχολιάζων τοὺς λόγους τούτους τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, παρατηρεῖ: «Οὐ παρέλαβον, ἀλλὰ καὶ διεκρούσαντο» καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔξω τοῦ ἀμπελώνος ἐκβαλόντες ἀπέκτειναν»²⁶.

Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐνσάρκου ἐπιφανείας τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ οἱ Ἰουδαῖοι εἶχον περιέλθει εἰς ἐσχάτην παρακμὴν καὶ εἶχον καταστῆ μισητὸς καὶ ὑπὸ πάντων περιφρονούμενος λαός²⁷. Ὁ Θεάνθρωπος Σωτὴρ ὁμοῦ παρ' ὅλην τὴν ἀσημότητα εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε περιπέσει ὁ περιούσιος τοῦ Θεοῦ λαὸς δὲν ἐπὶ στήνθη νὰ ἐπισκεφθῆ αὐτόν. Ἦλθεν ἵνα ζητήσῃ καὶ σώσῃ αὐτόν. Ὁ Κύριος, κατὰ τὴν ἀπόκρισίν Του πρὸς τὴν Χαναναίαν γυναῖκα²⁸ ἀπεστάλη εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ²⁹. Ὁ Κύριος ὑπενθυμίζει εἰς τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους τὴν παραγγελίαν, τὴν ὁποίαν ἔδωκεν εἰς αὐτούς, ὅταν ἐξαπέστειλε τοὺς, ἵνα κηρύξουν εἰς τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραὴλ³⁰: «πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ»³¹. Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ Κυρίου διὰ τὸν Ἰσραὴλ θαυμαστῶς προεφητεύθησαν ὑπὸ τοῦ Προφήτου Ἰερειμίου (Ζ' καὶ Στ' π.Χ. αἰὼν) «πρόβατα ἀπολωλότα ἐγενήθη ὁ λαός μου, οἱ ποιμένες αὐτῶν ἔξωσαν αὐτούς, ἐπὶ τὰ ὄρη ἀπεπλάνησαν αὐτούς...»³². Τούτους τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου σχολιάζων ὁ ἐπιφανὴς συστηματικὸς θεολόγος καὶ ἐξηγητὴς Εὐθύμιος Ζιγαβηνός (ΙΑ' καὶ ΙΒ' μ.Χ. αἰὼν), εὐστόχως παρατηρεῖ: «Πρόβατα δὲ ἀπολωλότα τούτους ὠνόμασεν, εἰκότως' πρόβατα μὲν, ὡς ὑπὸ Θεοῦ πάλοι ποιμενομένοις' Ὁ ποιμὸν γάρ, φησί, τὸν Ἰσραὴλ, πρόσχε³³ ἀπολωλότα δέ, διὰ τὸ εἶναι αὐτούς ἐσκυλιμένους καὶ ἐρριμένους, ὡς προεῖρηται.»³⁴. Οἱ Ἰουδαῖοι καὶ πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, μάλιστα δὲ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐνανθρωπήσεώς Του ἦσαν πνευματικῶς νεκροί, πεπλανημένοι μακρὰν τῆς πνευματικῆς λατρείας τοῦ Θεοῦ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 330 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 16 τεύχους.

21. Ἰωάννου, 1,46.

22. Ματθαίου, 2,23. Λουκᾶ, 4,16.

23. Ματθαίου, 8,20. Λουκᾶ, 9,58.

24. Ἰωάννου Χρυσόστομου, Ἰπόμνημα εἰς τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Ἀπόστολον καὶ Εὐαγγελιστὴν, Ὁμιλία ΙΗ', γ', MPG., 59, 118.

25. Ἰωάννου, 1,11.

26. Ἰωάννου Χρυσόστομου, Ἰπόμνημα εἰς τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Ἀπόστολον καὶ Εὐαγγελιστὴν, Ὁμιλία Ι', α', MPG., 59, 74.

27. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Ἠρώδου (73 - 4 π.Χ.), ἡ ἐξουσία τῆς Ρώμης ἐπὶ τῶν Ἑβραίων ἀσκεῖται διὰ τῶν ἡγεμόνων, ὡς καὶ διὰ διαφόρων ἀπογόνων τοῦ Ἠρώδου.

28. Ματθαίου, 15, 21-28.

29. Ματθαίου, 15,24.

30. Ματθαίου, 10, 5-16.

31. Ματθαίου, 10,6.

32. Ἰερειμίου, 27,6. πρβλ. καὶ Ψαλμ., 118,176. Ἦσ., 53,6 κ.λπ.

33. Ψαλμοί, 79,1.

34. Εὐθυμίου Ζιγαβηνοῦ, Ἐρμηνεία τοῦ κατὰ Ματθαίου Εὐαγγελίου, Κεφ. X, MPG., 129, 325C.

τίαι μᾶς θαρύνουν' καὶ μόνον τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ δυνάμεθα νὰ ἐπικαλούμεθα.

Καὶ αὐτὴ λοιπὸν ἡ προϋπόθεσις, καὶ αὐτὸς ὁ ὅρος ὅς ὑπάρχει πάντοτε, εἰς τὰς προσευχὰς μας, διὰ νὰ γίνωνται εὐπρόσδεκτοι παρὰ Κυρίου' καὶ τὸ ἔλεος Αὐτοῦ νὰ εἶναι πλούσιον ἐφ' ἡμᾶς' καὶ εὐμενὴς ὁ ὀφθαλμὸς Του, νὰ «ἐπιδέληγ ἐπὶ τὴν ταπεινώσιν τῶν δούλων Αὐτοῦ».

και παραδεδομένοι εις την τήρησιν ματαιών έξωτερι-
 κών τύπων³⁵. Τὰ άπολωλότα πρόβατα οίκου 'Ισραήλ,
 άν και προετιμήθησαν και ύπό του Κυρίου και ύπό
 τών 'Αγίων Μαθητών Του, δια του περιορισμού της
 θείας Διδασκαλίας και τών θεραπειών άσθενών εις αυ-
 τούς και μόνον, έν τούτοις ό έκλεκτός του Θεού λαός,
 οι 'Ιουδαίοι, μάλιστα δέ οι κατέχοντες τās ύψηλās θέ-
 σεις τών διδασκάλων και πνευματικών όδηγών του λαού,
 Γραμματείς, Φαρισαίοι, άρχιερείς, άρχισυνάγωγοι, δέν
 ήρέσκοντο εις τοιούτον Σωτήρα, κήρυκα διαπρύσιον
 της άληθείας και της γνησίας και άνυποκρίτου άρε-
 τής. Οι θρησκευτικοί άρχοντες του 'Ισραήλ της έπο-
 χής του Κυρίου, ίδια οι Φαρισαίοι³⁶, ήσαν μέν λεπτο-
 λόγοι και άσπληροί τηρηται του Νόμου συνιστώντες
 βίον σεμνόν και ήθικην άσπληράν, άλλ' ή ευσέβειά των
 ήτο έπιφανειακή, έξωτερική, τυπολατρική, δια τουτο
 και ό θεός Διδάσκαλος έξαπέλυσε έναντίον των τά
 φοβερά έκείνα «ουαί»³⁷. Οι άρχοντες ούτοι του 'Ισραήλ
 οι «όδηγοι τυφλοί τυφλών»³⁸, ως έχαρακτήρισε τούτους
 ό 'Ιησούς, καθ' έκάστην διέβαλλον Αυτόν ως καταρ-
 γούντα δήθεν τās Μωσαϊκάς διατάξεις³⁹, ως μη τη-
 ρούντα τό Σάββατον⁴⁰ μηδέ διά παραδόσεις των πρε-
 σβυτέρων⁴¹, τέλος δέ δια των ραδιουργιών των έπέτυ-
 χον και αυτήν την θανάτωσιν Του⁴², άγνοούντες ότι
 έξεπλήρουν τοιουτοτρόπως την βουλήν του Θεού εις
 ό,τι άφεώρα τον 'Αγαπητόν Του Τύόν, και άκουσίως
 συνεργούντες εις τό έργον της σωτηρίας, τό όποιον
 'Εκείνος ήλθεν εις τον κόσμον να έπιτελέση. Τους άρ-
 χοντες τούτους του 'Ισραήλ τους καθ' έπίφασιν ήθι-
 κούς ευστοχώτατα ό Κύριος χαρακτηρίζει «όδηγούς
 τυφλούς τυφλών». Τους λόγους τούτους του Κυρίου
 σχολιάζων ό Εδθύμιος Ζιγαβηνός, λέγει: Τους Φαρι-
 σαίους «τυφλούς φησιν, ως πηρωθέντας τον της ψυχής
 όφθαλμόν ύπό του ρεύματος των παθών, και ως μη
 δυναμένους ένατενίζειν τή φωτι της άληθείας. Και μη
 τουτο μόνον, άλλά και όδηγούς όντας των πεπληρωμέ-
 νων ύπό της άγνοίας των γραφών»⁴³. 'Ο ιερός Εύαγ-
 γελιστής Μάρκος σαφώς γράφει, ότι «συμβούλιον ποιή-
 σαντες οι άρχιερείς μετά των πρεσβυτέρων και γραμ-
 ματέων και όλον τό συνέδριον, δήσαντες τον 'Ιησούν
 άπήνεγκαν και παρέδωκαν τή Πιλάτῳ»⁴⁴. 'Επομένως
 οι άρχιερείς και οι πρεσβύτεροι και ούχι ό λαός, ό
 όποιος προσέκειτο εις τον 'Ιησούν, είχαν συλλάβει και
 παραδώσει τον Κύριον «Ποντίῳ Πιλάτῳ τή ήγεμόνι»⁴⁵.

Οι άσπονδοι ούτοι έχθροι του 'Ιησού έπιτυχόντες την
 εις θάνατον καταδίκην Του εκόρεσαν και ικανοποιή-
 σαν πλήρως τον καθ' Αυτού φθόνον των. Τόν φθόνον
 τών θρησκευτικών άρχόντων του 'Ισραήλ κατά του
 'Ιησού ως κριτής έμπειρος ευκόλως άντελήφθη και ό
 Ρωμαίος ήγεμόν Πιλάτος⁴⁶ κατά την μαρτυριαν των
 ιερών Εύαγγελιστών: «ήδει γάρ ότι δια φθόνον παρέ-
 δωκαν αυτόν»⁴⁷. 'Ο Κύριος καιτοι άθῶος, περι της
 άθωότητος δέ του Κυρίου είχαν απολύτως πεισθή και
 ό ήγεμόν Πιλάτος (26 - 36 μ.Χ.), κατεδικάσθη εις
 τον έπονειδιστον και φρικτότατον δια του σταυρού θά-
 νατον ύπό των κατακτητών Ρωμαίων. 'Αλλ' από του
 Σταυρικού του 'Ιησού θανάτου έξεπήδησαν άνά πά-
 σαν την οικουμένην τά δώρα της θείας άγάπης και
 ευσπλαχνίας, της άφέσεως των άμαρτιών, της ειρή-
 νης, της αναζωογονήσεως των ανθρώπων, της ανα-
 γεννήσεως, της χαράς, της άδελφοποιήσεως των λαών,
 και τοιουτοτρόπως τό έν τη άσημφ φάτνη των άλλων
 τεχθέν θειον βρέφος άπεδείχθη ό Σωτήρ και Λυτρω-
 τής της ένθρωπότητος.

'Αληθῶς όποία θά ήτο ή κατάσταση της άνθρω-
 πότητος, εάν δέν εγεννάτο ό Χριστός! 'Η διαφθορά
 και ή άθλιότης της Ρωμαϊκής έποχής, ως προελέχθη,
 είχε φθάσει εις τόσον βάθος, ώστε μόνον θεία έπεμβα-
 σεις ήδύνατο να σώση την άνθρωπότητα από της δια-
 στασεως του οικογενειακού βίου, της άλληλοκτονίας,
 της έξαπλώσεως της αυτοκτονίας, της πίεςσεως της δου-
 λείας, ή όποία παρωμοίαζε τους άνθρωπους προς κτή-
 νη, του εκβαρβαρισμού και της κοινωνικής άποσυνθέ-
 σεως. 'Η έπέμβασις αυτή εγένετο δια της ένσαρκώ-
 σεως του Μονογενοϋς Υιού του Θεού. Μόνον δια του
 Σωτήρος Χριστού και των ύψηλών και έξαγνιστικών
 διδασκαλιών Του και του 'Αγίου και ζώντος παρδει-
 γματός Του κατέστη έφικτή ή προσέγγισις και συμφι-
 λιώσις του ανθρώπου μετά του Θεού, ένῶ άντιθέτως
 χωρίς Χριστού ό άνθρωπος όσημέραι θά άπεμακρύνε-
 το επί μάλλον από του Θεού και «της θείας και υπερ-
 κοσμίου άρετής»⁴⁸, κατά την διδασκαλιαν του καθ' έξο-
 χήν αντιπροσώπου του μοναχικού πνεύματος έν τή ευ-
 γενεσετέρα αυτού εκδηλώσει 'Αγίου 'Ισιδώρου του Πη-
 λουσιώτου (360 - 440 μ.Χ.)⁴⁹, ό δέ πάγκαλος ούτος
 κόσμος, τον όποιον ό 'Υψιστος έκτισε και διεκόσμησεν
 ως ναόν, θά μετετρέπετο επί τέλους εις «σπήλαιον λη-
 στών»⁵⁰, ως συμβαίνει πανταχού, όπου ό Χριστός γνω-
 ρίζεται καθ' όνομα και δέν βασιλεύει έν ταις καρδίαις
 των ανθρώπων.

(Συνεχίζεται)

35. Βλ. Παναγιώτου Τρεμπέλα, 'Υπόμνημα εις τό κατά
 Ματθαίου Εύαγγέλιον, σελ. 188, "Εκδοσις τρίτη, 'Αθήναι, 1979.

36. Βλ. 'Επισκόπου 'Αντωνίου Ρ. Κόμπου, Μητροπολίτου
 Σισανίου και Σιατίστης, Σύντομος 'Ερμηνεία της έν Ματθαίου
 22,21 άποκρίσεως του Κυρίου προς τους άπεσταλμένους του
 'Ιουδαϊκού Συνεδρίου, σελ. 313. 'Ανάτυπον έκ του περιοδικού
 «Γρηγόριος ό Παλαμάς» 61, Θεσσαλονίκη, 1978.

37. Ματθαίου, 23,13 έξ.

38. Ματθαίου, 15,14.

39. Μάρκου, 7, 1-23.

40. Ματθαίου, 12, 1-8. Ματθαίου, 12, 9-14. Λουκά, 13,
 10-17 κ.λπ.

41. Ματθαίου, 15,2 έξ.

42. Ματθαίου, 27, 11-26. Μάρκου, 15, 1-15. Λουκά, 23,
 13-25. 'Ιωάννου, 19, 1-16.

43. Εδθυμίου Ζιγαβηνού, 'Ερμηνεία του κατά Ματθαίου Εύ-
 αγγελίου, Κεφ. XV, MPG, 129, 448 DA.

44. Μάρκου, 15,1.

45. Ματθαίου, 27,2.

46. 'Ο Ρωμαίος ήγεμόν εγνωρίζε καλώς ότι ή δημοτικότητα
 του 'Ιησού παρά τή λαφ είχε διεγείρει τον φθόνον των άρχόν-
 των καθ' Αυτού. 'Αλλως τε αι ρωμαϊκά έξουσία έτηρδοντο
 ένήμεροι δια των έγκαθέτων των περι του τί συνέβαιναν έν τη
 χώρα, δέν ύπάρχει δέ δια τουτο οδδεμία δυσκολία να υποθέ-
 σωμεν, ότι ό Πιλάτος έπληροφόρηθη περι των κατά την δίκην
 του 'Ιησού. Βλ. Παναγιώτου Τρεμπέλα, ένθ' άν., σελ. 485.

47. Ματθαίου, 27,18. Μάρκου, 15,10 «εγίνωσκε γάρ ότι
 δια φθόνον παρεδώκεισαν αυτόν οι άρχιερείς».

48. 'Ισιδώρου Πηλουσιώτου, 'Ιωάννη Σχολαστικῳ, Β:έλιον
 Ε', 565, MPG., 78, 1641.

49. Βλ. Δημητρίου Μπαλάνου, 'Ισιδωρος ό Πηλουσιώτης,
 σελ. 33-34, 'Εν 'Αθήναις, 1922.

50. Ματθαίου, 21,13.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Τοῦ κ. **ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΔΗ**
Καθηγητοῦ Παν/μίου Θεσσαλονίκης

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ἀπὸ τὴν σελ. 331 τοῦ προηγουμένου τεύχους)

Μιά ματιά στὴν ἱστορία τοῦ λειτουργικοῦ αὐτοῦ τύπου θὰ διεφώτιζε περισσότερο τὸ πρᾶγμα καὶ θὰ μᾶς ἔδειχνε τὴν πορεία πὺ ἀκολούθησε ἢ παράδοσις μέχρις ὅτου φθάσῃ στὴ σημερινή της μορφή.

Καὶ οἱ δακτύλιοι καὶ τὰ στέφανα ἀποτελοῦσαν προ-χριστιανικά σύμβολα τῆς μνηστείας καὶ τοῦ γάμου. Παρὰ τὶς ἀντιδράσεις ὀρισμένων αὐστηρῶν χριστιανῶν, ὅπως φαίνεται ἀπὸ μαρτυρίες στὰ ἔργα παλαιῶν συγγραφέων, ὅπως τοῦ Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρείας, τοῦ Μινουκίου Φήλικος καὶ τοῦ Τερτυλλιανοῦ, δακτύλιοι καὶ στέφαναοι υἰοθετοῦνται ἤδη ἀπὸ τὸν Γ΄ αἰῶνα καὶ ἀπὸ τὴ χριστιανικὴ Ἐκκλησία. Τοὺς διδεται ὅμως νέο θεολογικὸ νόημα, παράλληλα μὲ τὸ παλαιό. Εἶναι σύμβολα τῆς ὑποσχέσεως, τῆς χαρᾶς καὶ τῆς ἐξουσίας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐν Χριστῷ συζυγίας. Τὰ «ἀλλάσσει» ὁ παράνυμφος, ὁ «ἀνάδοχος» κατὰ τὸν Σ υ μ ε ὼ ν Θ ε σ σ α λ ο ν ἰ κ η ς «ἀντὶ πατρὸς αὐτοῖς γινόμενος» (Διάλογος, κεφ. 280), ἀντὶ τοῦ πατέρα ἢ τῆς μητέρας, ὅπως ἦταν τὸ εἰδωλολατρικὸ ἢ τὸ ἰουδαϊκὸ ἔθιμο, ἀλλὰ τὰ προσφέρει ὁ Χριστὸς διὰ τοῦ ἱερέως ἀπὸ τὴν ἀγία τράπεζα ἢ ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιο. Οἱ στέφαναοι παίρνουν καὶ ἠθικὸ νόημα ἤδη ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου· εἶναι θραβεῖα τῆς νίκης κατὰ τῶν παθῶν καὶ ἐπιθράβευσις τῆς ἀγνότητος (Ὁμιλία θ΄ εἰς τὴν Α΄ πρὸς Τιμόθεον).

Τί ἐλέγετο ἀπὸ τὸν ἱερέα κατὰ τὴν παράδοσι τῶν δακτυλίων καὶ κατὰ τὸ στεφάνωμα; Ἡ πρᾶξις, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ χειρόγραφα, ἦταν διαφορετικὴ ἀπὸ τόπο σὲ τόπο καὶ ἀπὸ ἐποχὴ σὲ ἐποχὴ. Γιά τοὺς δακτυλίους τὰ παλαιότερα χειρόγραφα κάνουν λόγο μόνο γιὰ τὴν παράδοσί τους ἀπὸ τὸν ἱερέα στοὺς μνηστευομένους, χωρὶς νὰ λέγουν ποιοὶ λόγοι τὴν συνόδευαν. Μερικὰ μιλοῦν γιὰ τριπλὴ εὐλογία τῶν δακτυλίων ἢ τῶν χειρῶν τῶν μελλονύμφων. Στους κώδικες Ἀθηνῶν S 724 καὶ Σινᾶ 984 τοῦ ΙΔ΄ - ΙΕ΄ αἰῶνος τὴν παράδοσι ἢ τὴν ἀλλαγὴ τῶν δακτυλίων συνοδεύει ἢ φράσις «Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος», πὺ λέγεται μόνο μιὰ φορά. Σὲ λίγο μεταγενέστερα χειρόγραφα ἢ φράσις παίρνει σχεδὸν τὴν σημερινή της μορφή, χωρὶς ὅμως νὰ περιλαμβάνῃ καὶ τὰ δύο ὀνόματα τῶν μνηστευομένων καὶ χωρὶς νὰ ἐπαναλαμβάνεται τρεῖς φορές: «Ἀρραθωνίζεται (καὶ μνηστειάζεται) ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ δεῖνα εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς...» καὶ τὴν γυναῖ-

κα «Ἀρραθωνίζεται ἡ δούλη τοῦ Θεοῦ δεῖνα εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς...» (Ἀθηνῶν 849, Παντοκράτορος 149, Σινᾶ 984 τοῦ ΙΕ΄ - ΙΖ΄ αἰῶνος). Μὲ τὰ δύο ὀνόματα τῶν μνηστευομένων («Ἀρραθωνίζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ δεῖνα τὴν δούλην τοῦ Θεοῦ δεῖνα εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς...» καὶ ἀντιστρόφως γιὰ τὴν γυναῖκα) συναντᾶται ἀπὸ τὰ γνωστὰ χειρόγραφα μόνο στὸν κώδικα Σινᾶ 996 τοῦ ΙΣΤ΄ αἰῶνος. Ἡ τριπλὴ ὅμως ἐπανάληψις τῆς δὲν μαρτυρεῖται ἀπὸ τὰ χειρόγραφα.

Περισσότερα πολυμορφία θρῖσκουμε στὸ στεφάνωμα. Φαίνεται πὺς ἡ ἀρχαιότερα πρᾶξις προέβλεπε τὴν ψαλμωδία τοῦ στίχου 46 τοῦ 20οῦ Ψαλμοῦ «Ἐθηκας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ στέφανον — ἢ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν στεφάνους — ἐκ λίθου τιμίου», πὺ διασώθηκε ὡς προκείμενο τοῦ Ἀποστόλου στὴν σημερινὴ ἀκολουθία (κῶδ. Μ. Λαύρας 88, Πάτμου 689 καὶ 715, Σινᾶ 958 καὶ 973 τοῦ Ι΄ - ΙΣΤ΄ αἰῶνος) ἢ τῆς παραλλαγῆς τοῦ στίχου 66 τοῦ 8ου Ψαλμοῦ («δόξη καὶ τιμῆ ἔστεφάνωσας αὐτὸν») στὴ γνωστὴ καὶ σήμερα ψαλλομένη μορφή «Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, δόξη καὶ τιμῆ στεφάνωσον αὐτούς». Ἀπαντᾶ καὶ ἡ μιὰ φορά καὶ ἡ τρεῖς ψαλμωδία τους, καθὼς καὶ ἡ ψαλμωδία τους σὲ συνδυασμὸ μὲ στίχους κατ' ἐκλογὴν ἀπὸ τοὺς ἀνωτέρω ψαλμούς. Ἐπίσης συναντοῦμε καὶ τὴν παραλλαγὴ, γιὰ μὲν τὸν ἄνδρα «Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν... στεφάνωσον αὐτὸν (ἢ τὸν δοῦλόν σου)» γιὰ δὲ τὴν γυναῖκα «Κύριε... στεφάνωσον αὐτὴν (ἢ τὴν δούλην σου)», ἐνῶ οἱ «παριστάμενοι» ἔψαλλαν στὴν τρίτῃ ἐπανάληψι «Κύριε... στεφάνωσον αὐτούς (ἢ τοὺς δούλους σου)» (κῶδ. Ἀγιοτ. Μετοχίου 68, Ἀθηνῶν 699 καὶ S 966, Μ. Λαύρας 189, Παρισίων 213, Πάτμου 104, Σινᾶ 981). Τὴν ψαλμωδία τοῦ στίχου «Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν δόξη καὶ τιμῆ...» κατὰ τὴν στέψι γνωρίζει καὶ ὁ Σ υ μ ε ὼ ν Θ ε σ σ α λ ο ν ἰ κ η ς: «Εἶτα καὶ τοὺς στεφάνους ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου λαθῶν καὶ εὐλογήσας, τὸν μὲν εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀνδρός, τὸν δὲ εἰς τὴν κεφαλὴν τῆς γυναίκος τίθησι πρὸς τὸν Κύριον τὸν Θεὸν τῶν ὄλων δόξη καὶ τιμῆ στεφανώσαι αὐτούς εὐχόμενος ὡς καθαρῶς ἐν αὐτῷ συναπτομένους» (Διάλογος, κεφ. 279).

(Συνεχίζεται)

Γιὰ ὅ,τι ἀφορᾶ στὸν «ΕΦΗΜΕΡΙΟ» πρέπει νὰ ἀπευθύνεσθε στὴ Διεύθυνση τοῦ Περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, 115 21 Ἀθήνα — Τηλ. 72.18.308.

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ

Τοῦ κ. ΔΗΜΟΣΘΕΝΗ ΣΑΒΡΑΜΗ

Δρος Θεολογίας, Φιλοσοφίας καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν,
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Κολωνίας

Δύο γεγονότα: τὸ Διεθνὲς Forum γιὰ τὴν εἰρήνη, πὺν ἔγινε στὸ Μόναχο ἀπὸ τὶς 14 μέχρι τὶς 16 Φεβρουαρίου (1987) μὲ τὴν συμμετοχὴ 900 περίπου προσωπικοτήτων ἀπὸ ὅλο τὸν κόσμον καὶ ἡ ἔτοιμασία τῶν ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων γιὰ τὴν 1000ῆ ἐπέτειο τοῦ «βαπτίσματος τῆς Ρωσίας», πὺν θὰ ἑορτασθεῖ τὸ 1988, ἔγιναν ἀφορμὴ ν' ἀσχοληθοῦν ὁ πνευματικὸς κόσμος καὶ τὰ μέσα μαζικῆς ἐπικοινωνίας τῶν Δυτικῶν χωρῶν μὲ τὴν θρησκευτικὴ ζωὴ τῶν Ρώσων γενικὰ καὶ μὲ τὴν σημασία τῶν «ἀνοιγμάτων» τοῦ Μιχαήλ Γκορμπατσώφ γιὰ τὴν πνευματικὴ τους ἀναγέννησι εἰδικὰ. Μιὰ ἀναγέννησι πὺν ζεῖ ἔντονα κάθε πνευματικὸς ἄνθρωπος πὺν ἐπισκέπτεται τὴν Ρωσία.

Τόσο ὁ κοσμικὸς ὅσο καὶ ὁ θρησκευτικὸς Τύπος τῆς Γερμανίας καταλήγουν στὸ γενικὸ συμπέρασμα ὅτι σήμερα ζοῦμε στὴν Ρωσία ἕναν «συναγωνισμό τῶν ἰδεῶν», μέσα στὰ πλαίσια τοῦ ὁποῦ ἀναγνωρίζεται —ἕστερα ἀπὸ ἑβδομήντα χρόνια ἀθεϊσμοῦ— ἡ συμβολὴ τῆς θρησκείας καὶ τῶν Ἐκκλησιῶν στὴν ἐπικράτησι τῆς εἰρήνης καὶ στὴν γενικὴ βελτίωσι τῆς πνευματικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. Στὰ ἴδια συμπεράσματα δὲ καταλήγουν καὶ οἱ ἐκπρόσωποι τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, πὺν παρακολούθησαν τὸ Διεθνὲς Forum γιὰ τὴν εἰρήνη.

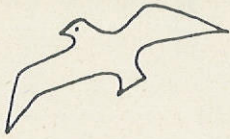
Ὁ Μητροπολίτης Δημητριάδος Χριστόδουλος, πὺν ἐκπροσώπησε στὸ Forum τῆς Μόσχας τὴν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, περιγράφει π.χ. σ' ἕνα ἄρθρο του, πὺν δημοσιεύθηκε στὸν ἑλληνικὸ Τύπο, τὶς ἐπόμενες ἐντυπώσεις του: «Μπαίνουν στὴν αἴθουσα ὁ Μιχαήλ Γκορμπατσώφ καὶ 8 ἐκπρόσωποι τῶν ἰσάριθμων τμημάτων τοῦ Forum. Ἀνάμεσά τους καὶ ὁ Ἐπίσκοπος Μάργαρηγὸριος τῶν Ἰνδιῶν, πὺν ὀρίσθηκε ... νὰ ἐκπροσωπήσει τὸ τμήμα τῶν ἐκπροσώπων τῶν θρησκειῶν. Κάθονται ὅλοι στὶς θέσεις τοῦ Πρεζίντιουμ: στὴ μέση ὁ Γκορμπατσώφ καὶ ἐκατέρωθεν ὅλοι οἱ ἄλλοι. Βλέπω τὸν ἐκπρόσωπο τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀναρωτιέμαι, πόσο εὐμετάβλητα εἶναι τὰ ἀνθρώπινα. Ποιὸς περιμένε νὰ καθίσει ποτὲ σὲ μιὰ τέτοια θέση, σὲ ἕνα τέτοιο χῶρο ἐνὸς τέτοιου κράτους ὁ ἐκπρόσωπος μιᾶς χριστιανικῆς θρησκείας».

Καὶ προσθεῖ: «Ἀλήθεια τί συμβαίνει σ' αὐτὴ τὴ

χώρα. Πὺν τὸ πάει ὁ Γκορμπατσώφ. Ὁ διάσημος Βρετανὸς συγγραφέας Σέρ Γκράχαμ Γκρήν ἀνεβαίνει στὸ βῆμα καὶ μεταξὺ τῶν ἄλλων λέει πὺν δόγμα: ἡ θρησκεία εἶναι τὸ ὄπιον τοῦ λαοῦ, εἶναι τώρα ξεπερασμένο. Στὴ λατινικὴ Ἀμερικὴ δίπλα - δίπλα ἀγωνίζονται κληρικοὶ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ ὁ λαός. Ὁ λόγος ἀκούεται καὶ ἀντηχεῖ μέσα στὴν αἴθουσα ὅπου ἡ φιλοσοφία τοῦ Μάργξ εἶναι εὐαγγέλιο. Καὶ ὅλοι ἐμεῖς ἀνατριχιάζουμε».

«Σὲ λίγο ὁ Μιχαήλ Γκορμπατσώφ ἀνέρχεται στὸ βῆμα. Τὸν ὑποδέχεται ἡ αἴθουσα μὲ χειροκροτήματα. Μιλάει ρωσικὰ καὶ μεταφράζεται ἀμέσως σὲ πολλὲς γλώσσες. Μιλάει μὲ σταθερὴ φωνή. Γιὰ τὴν εἰρήνη, τὸν ἀφοπλισμό, τὰ πυρηνικὰ, τὶς πρωτοβουλίες τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως, τὸ μονόπλευρο moratorium της, τὶς ἐξελίξεις. «Σὲ μιὰ ἐνδεχόμενη πυρηνικὴ σύγκρουση ὅλοι θὰ χαθοῦμε —λέγει— καὶ δὲν θὰ ὑπάρξει μιὰ νέα κιβωτὸς τοῦ Νῶε γιὰ νὰ μᾶς σώσει». Σὲ ἄλλη στροφὴ τοῦ λόγου θὰ πεῖ πὺν τὸ ζήτημα τῆς εἰρήνης δὲν εἶναι πιά ἀποκλειστικὸ προνόμιο τῶν πολιτικῶν. Ὅλοι πρέπει νὰ βοηθήσουν, οἱ ἐπιστήμονες, οἱ συγγραφεῖς, οἱ θρησκείες, οἱ Ἐκκλησίες. Ξενίζει ἡ ἀναφορὰ στὶς θρησκείες. Κάτι πάει ν' ἀλλάξει στὴ χώρα αὐτὴ».

Ἀξίζει ἐπίσης νὰ προσέξουμε ἕνα σχόλιο τοῦ Πρωτοπρεσβύτερου Γεωργίου Τσέτση, πὺν δημοσιεύθηκε στὸ Δελτίο Οἰκουμενικῆς Ἐπικαιρότητας: «Ἐνημέρωσις», ὅπου ὁ π. Γεώργιος τονίζει ὅτι: «Πρὸς τὸ παρὸν κανεὶς δὲν ξεύρει τί ἀνταπόκριση θὰ ὑπάρξει ἐκ μέρους τῶν πρωταγωνιστῶν τῆς παγκόσμιας κινήστρας στὰ λεχθέντα κατὰ τὸ Forum αὐτό. Τὸ γεγονός ὅμως ὅτι ἕνας Ἐπίσκοπος, στὴν μεγάλη αἴθουσα τοῦ Κρεμλίνου καὶ ἀπὸ τὸ ἐπίσημο βῆμα της, ἐνώπιον τοῦ Μιχαήλ Γκορμπατσώφ καὶ σὲ ἀπ' εὐθείας τηλεοπτικὴ μετάδοσι σὲ ὅλη τὴν Σοβιετικὴ ἐπικράτεια, ἔψωσε τὴν φωνὴ τῆς πίστεως καὶ ἐξέφρασε τὶς πεποιθήσεις τῶν θρησκευομένων γιὰ τὴν εἰρήνη τοῦ Θεοῦ, συνηγορῶντας γιὰ ἕνα νέο κώδικα διεθνῶς ἠθικῆς, καὶ μόνο τὸ γεγονός αὐτό, πρέπει νὰ θεωρηθεῖ σὰν μιὰ μοναδικὴ καὶ ἀδιανόητη, ὡς τώρα, μαρτυρία, πὺν κομίζει ἕνα ἀνεκτίμητο ὄφελος στὴν Ἐκκλησία καὶ τὴν θρησκεία γενικὰ, κατὰ τὶς παραμονές τῆς τρίτης χιλιετίας».

ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΕΙΣ

Ἡ θρησκευτικὴ ἀνάπτυξη τοῦ παιδιοῦ

Ψυχολογικὴ προσέγγιση

ΤΟΥ κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
Ἐπ. Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Πολὺ σωστὰ ὁ εἰκοστὸς αἰώνας χαρακτηρίσθηκε ὡς «ὁ αἰώνας τοῦ παιδιοῦ». Ἀναλαμβάνονται σπουδαῖες προσπάθειες γιὰ νὰ δοθοῦν στὸ παιδί οἱ κατάλληλες εὐκαιρίες ὥστε νὰ ἀναπτύξει πλήρως τὶς δυνατότητές του καὶ νὰ γίνῃ χρήσιμο γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, δικαίωση γιὰ τοὺς γονεῖς του, πολὺτιμο στοιχεῖο γιὰ τὴν κοινωνία μέσα στὴν ὁποία ζεῖ καὶ τὸν κόσμον στὸν ὁποῖο ἀνοίγεται.

Ἰδιαιτέρα εὐαίσθητη στὸ σημεῖο αὐτὸ παρουσιάζεται ἡ Ἐκκλησία, ἡ ὁποία καὶ περιβάλλει μὲ τὴν ἀνάλογη στοργή, τρυφερότητα καὶ εὐθύνη τὸ παιδί, ποὺ τὸ θεωρεῖ ὡς προνομιοῦχο πλάσμα τοῦ Θεοῦ, τοῦ ὁποίου ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔλαβε τὴν μορφή γιὰ νὰ ἐγκαινιάσει τὴ νέα Διαθήκη. Ὁ Ἰδιος ἔδωσε ἐντολὴ στοὺς μαθητὲς Του ν' ἀφήσουν τὰ παιδιά νὰ Τὸν πλησιάσουν (Ματθαίου ιθ' 14).

Αὐτὸ ὅμως τὸ πλησίασμα ἀπαιτεῖ ὀρισμένες προϋποθέσεις καὶ ἐπιτελεῖται μὲ διαδοχικὲς προσεγγίσεις, ποὺ δὲν εἶναι ἄμοιρες τῶν ψυχολογικῶν διεργασιῶν ποὺ συντελοῦνται κατὰ τὴν διαδρομὴ τοῦ ἀνθρώπου στὶς διάφορες ἡλικίες καὶ ἰδιαιτέρα τὴν παιδική. Αὐτὲς τὶς διεργασίες ἐπιχειροῦμε νὰ περιγράψουμε στὶς γραμμὲς ποὺ ἀκολουθοῦν.

Εἰσαγωγικὲς παρατηρήσεις

Σκοπὸς μας εἶναι κυρίως ἡ ψυχολογικὴ περιγραφή τῆς θρησκευτικῆς ἀναπτύξεως τοῦ παιδιοῦ· πῶς δηλαδὴ, ἔρχεται σιγὰ σιγὰ σὲ σχέση μὲ τὸν Θεὸ καὶ ποιά εἶναι τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτῆς τῆς σχέσεως.

Δὲν ὑπάρχει ἡ πρόθεση νὰ δοθεῖ μία γενετικὴ ψυχολογία τῆς θρησκείας ἢ τοῦ θρησκευτικοῦ βιώματος, πῶς δηλαδὴ, γεννιέται καὶ ἀναπτύσσεται τὸ θρησκευτικὸ βίωμα. Τὸ τελευταῖο ἀνήκει σὰν ἔργο περισσότερο στὸν χῶρον τῆς Ψυχολογίας τῆς Θρησκείας. Τὸ κύριο βᾶρος δὲν δίνεται στὴν διερεύνηση τοῦ τί εἶναι θρησκευτικὸ βίωμα, ποιά εἶναι ἡ οὐσία τοῦ θρησκευτικοῦ βιώματος, ἀν ὑπάρχει δηλαδὴ κάτι στὸν ἀνθρώπινον ψυχισμό ποὺ θὰ μπορούσε νὰ θεωρηθεῖ ὡς αἴσθημα, αἴσθησις, αἰσθητήριον, συναίσθημα θρησκευτικὸ ἢ τοῦ θεοῦ ἢ τοῦ Θεοῦ, κάτι τέλος πάν-

των σὰν ἓνα βιολογικὸ δεδομένο («γενετικὰ») δοσμένο ἢ κάτι ἄλλο σὰν ἓνας δέκτης τοῦ μηνύματος τῆς θρησκείας, ποὺ θὰ βοηθοῦσε τὸν ἄνθρωπον γενικὰ καὶ εἰδικότερα τὸ παιδί καὶ τὸν ἔφηβο ν' ἀποκριθεῖ καὶ ν' ἀνταποκριθεῖ στὸν Θεό. Ἄν τελικὰ, ὑπάρχουν κάποια σημεῖα στηρίζεως βάσει τῶν ὁποίων θὰ ἀρθρώσει ὄχι μόνον ἓνα λόγο ἀλλὰ καὶ θὰ διαρθρώσει μιὰ σχέση. Σ' αὐτὴ τὴν κατεύθυνση τῆς ἔρευνας θὰ ἦταν χρήσιμο νὰ ἐξεταζόταν ποιοὶ μποροῦν νὰ εἶναι οἱ παράγοντες ἐκεῖνοι ποὺ θὰ βοηθήσουν ἢ θὰ ἀναστειλοῦν τὴν ἀνάπτυξη αὐτῆς τῆς δομῆς καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ βιώματος.

Κυρίως ἐπιχειρεῖται νὰ γίνῃ μία ψυχολογικὴ πρόσβασις καὶ προσέγγισις τοῦ θρησκευτικοῦ βιώματος τοῦ παιδιοῦ ἀπὸ περισσότερες σκοπιεῖς καὶ ἐπόψεις. Σὲ μία πρώτη ἐξετάζουμε τὴν συμμετοχὴ τῶν παικίλων ἐπιπέδων ἢ διαστάσεων τοῦ ψυχισμοῦ τοῦ παιδιοῦ σ' αὐτὸ τὸ καθολικὸ θρησκευτικὸ βίωμα· σὲ μία δεύτερη θεωροῦμε τὴν ἐμπλοκὴν του μὲ τοὺς παράγοντες καὶ τοὺς νόμους τῆς ψυχολογικῆς ἀναπτύξεως τοῦ παιδιοῦ. Ἀσφαλῶς οἱ δύο αὐτὲς ὀπτικὲς γωνίες δὲν εἶναι οἱ μόνες. Θὰ μπορούσαμε νὰ δοῦμε τὸ θρησκευτικὸ βίωμα σὲ ἀναφορὰ μὲ τὶς παικίλες ψυχικὲς ιδιότητες (συνειδητό, ἀσυνειδητό) καὶ τὸ παιχίδι τῶν διαφόρων ψυχολογικῶν («χῶρων») ἢ ἀκόμα κάτω ἀπὸ τὴν σκοπιὰ τοῦ φαινομένου τῆς μεταστροφῆς καὶ τέλος τῆς θρησκευτικῆς ψυχολογίας τοῦ ἐνηλίκου.

Συμμετοχὴ τῶν διαφόρων ἐπιπέδων τοῦ ψυχισμοῦ

Εἶναι γνωστὸ ὅτι ὑπὸ ὁμαλὲς συνθήκες ὅλα τὰ ἐπίπεδα ἢ διαστάσεις τοῦ ἀνθρώπινου ψυχισμοῦ ἐμπλέκονται κατ' ἀρχὴν μέσα στὸ θρησκευτικὸ βίωμα. Τὸ θρησκευτικὸ βίωμα ποὺ κατὰ τὸν K. Gergenohrn δὲν εἶναι μόνον γινώσκειν ἀλλὰ ἐπίσης καὶ κατὰ πρῶτον λόγον εἶναι καὶ ἐνεργεῖν, ὀφείλει νὰ περιλαμβάνει ὅλα τὰ ἐπίπεδα τοῦ ψυχικοῦ μας βίου. Συγκεκριμένα:

α) τὸ ψυχοφυσιολογικὸ ἐπίπεδο — ὁ Gergenohrn περιελάμβανε καὶ ὀργανικὲς ἀκόμα ἐντυπώσεις καὶ αἰσθήματα — μὲ τὶς παικίλες δυνα-

τότητες ψυχοσωματοποιήσεως τοῦ θρησκευτικοῦ βιώματος, πού δὲν εἶναι ἀναγκαστικά παθολογικές (κλάμα π.χ.).

β) τὸ ψυχοκινητικὸ ἐπίπεδο, καθὼς τὸ παιδί ἢ ὁ ἐφηβος καλεῖται νὰ συζεύξει τὴν σωματικὴ ἐκφραση καὶ κίνηση μὲ τὰ θρησκευτικὰ του σκιρτήματα: ἡ λειτουργικὴ πράξη εἶναι ἓνα χτυπητὸ παράδειγμα (σταυρός, γονυκλισίες, ἀνάταση ἢ σταύρωμα τῶν χειρῶν κ.λπ.).

γ) τὸ ἐνστιγματικὸ ἐπίπεδο· ποιός θὰ ἀρνιόταν, γιὰ παράδειγμα, ὅτι τὸ ἐνστιγματικὸ τῆς αὐτοσυνηρήσεως μπορεῖ νὰ ἐνεργεῖ κατὰ τὴν ἀναζήτηση ἑνὸς Θεοῦ-δημιουργοῦ, Θεοῦ-προνοίας, Θεοῦ-λυτρωτοῦ;

δ) τὸ συναισθηματικὸ ἐπίπεδο· ἡ οὐσιαστικὴ ἀποκάλυψη τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ πολὺ περισσότερο τοῦ Χριστιανισμοῦ εἶναι ὅτι «ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν». Ὁ θεμελιώδης νόμος του εἶναι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ πλησίον ὡς ἑαυτοῦ. Ὁπωσδήποτε καὶ ἡ ἐμπιστοσύνη καὶ ὁ φόβος θίγονται κατὰ τὴν μετάδοση τοῦ χριστιανικοῦ μηνύματος. Κατεξοχὴν ὅμως ὁ πιστὸς καλεῖται νὰ ἀντιδράσει συναισθηματικὰ κατὰ τρόπο ἀγαπητικό.

ε) τὸ διανοητικὸ ἐπίπεδο συμμετέχει καὶ αὐτὸ στὸ καθολικὸ θρησκευτικὸ βίωμα, γιὰτὶ ἡ πίστη ἐκφράζεται καὶ μὲ ἔννοιες καὶ μὲ σύμβολα. Ὁ πιστὸς καλεῖται νὰ μάθει, νὰ κατανοήσῃ καὶ νὰ θαυμάσῃ.

ς) καὶ τὸ κοινωνικὸ ἐπίπεδο τοῦ ψυχισμοῦ καλλιεργεῖται καὶ ἀναπτύσσεται. Ἀπλὰ ὑπενθυμίζουμε πόσο ἡ κοινωνικὴ διάσταση εἶναι θεμελιώδους σημασίας στὴν Θρησκεία, πού δὲν χαρακτηρίζεται ἀτομοκρατικά ἀλλὰ προσανατολίζει πρὸς μίαν κοινωνίαν προσώπων. Κάθε θρησκεία ἐμπλέκει ἀναγκαστικά καὶ ὁμοθρήσκους (πρβλ. τὸν Ἰσραὴλ ὡς λαὸ ἐκλεκτό, τοὺς Χριστιανούς ὡς σῶμα Χριστοῦ).

ζ) τὸ αἰσθητικὸ ἐπίπεδο ἢ ἡ αἰσθητικὴ διάσταση τοῦ ψυχισμοῦ συμμετέχει στὸ θρησκευτικὸ βίωμα. Καὶ εἶναι χρησιμώτατο νὰ ἐνθαρρύνονται τὰ παιδιά καὶ οἱ ἐφηβοὶ νὰ ἐκφράζονται θρησκευτικὰ μὲ τὸ σῆμα, τὴ ζωγραφικὴ, τὸ τραγούδι, τὴ μουσικὴ, τὸ χορὸ καὶ τὸ θέατρο. Ἄς ὑπενθυμίσουμε, ἐδῶ, τὸν διαγωνισμό τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας μὲ θέμα τὰ Χριστούγεννα ἢ τὴν ἀνάλογη ἔρευνα γιὰ τὴν Θ. Εὐχαριστία σὲ γνωστὰ Ἐκπαιδευτήρια τῶν Ἀθηνῶν.

η) καὶ τὸ ἐπίπεδο τῆς ἠθικῆς αἰσθησεως ἢ τοῦ ἠθικοῦ αἰσθητηρίου ἔχει τὴ θέση του στὸ θρησκευτικὸ βίωμα τοῦ παιδιοῦ. Ἡ θρησκεία μάλιστα φωτίζει μ' ἓνα νέο φῶς τὴν λεγομένη φυσικὴ ἠθικὴ τοποθετώντας τὴν στὰ πλαίσια τῆς ζωῆς αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, μὲ τρόπο πού τὸ ἠθικὸ βίωμα πού μεταδίδεται διὰ τῆς πίστεως νὰ μὴν εἶναι ἐνοχοποιητικὸ ἢ καταπιεστικὸ γιὰ τὸ ἄτομο.

Ψυχοθρησκευτικὴ ἀνάπτυξη

Ἡ θρησκευτικὴ ἀνάπτυξη τί εἶναι τέλος πάντων; Εἶναι μίαν διάσταση τῆς ἀναπτύξεως δίπλα στὴν σωματικὴ, τὴν διανοητικὴ, τὴν πνευματικὴ, τὴν συναισθηματικὴ, τὴν ἠθικὴ, τὴν κοινωνικὴ; Πολὺς λόγος ἔχει γίνῃ γενικὰ γιὰ τὰ διάφορα στάδια, βαθμίδες, φάσεις, σταθμούς τῆς ἀναπτύξεως ἢ ἐξελίξεως κατὰ ἡλικία τοῦ παιδιοῦ καὶ τοῦ ἐφήβου, ὡς ἐπίσης καὶ γιὰ τοὺς νόμους καὶ τοὺς παράγοντες πού διέπουν αὐτὴν τὴν ἀνάπτυξη.

Ἐπάρχει ποικιλία ἀπόψεων ὡς πρὸς τοὺς νόμους καὶ τὰ στάδια τῆς ἀναπτύξεως. Παραμένει δύσκολος ὁ προσδιορισμὸς τῶν φάσεων καὶ πολλὲς φορές ἀντιφατικός. Ὑπάρχουν μάλιστα καὶ ἐκεῖνοι, ὅπως ὁ E. Borneman (1979), πού ὑποστηρίζουν ὅτι τὰ κλασικὰ πρότυπα τῆς ψυχολογικῆς ἀναπτύξεως τοῦ παιδιοῦ (Freud, Buehler, Spitz, Busemann, Bergius, Piaget, Gesell) πρέπει νὰ θεωροῦνται ὡς ξεπερασμένα. Ἡ γνώμη ἀσφαλῶς αὐτὴ δὲν εἶναι ἡ ἐπικρατούσα καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν ἐρευνητῶν σὲ αὐτὰ τὰ στάδια τῆς ἀναπτύξεως προσπάθησαν νὰ ἐντοπίσουν τὴ θέση τοῦ παιδιοῦ καὶ τοῦ ἐφήβου (Piaget, Gesell, P. Bovet, H. Schreiber, Vergote, Godin, Bissonnier).

Ἰδιαιτέρως σημασίας τελευταίως εἶναι οἱ ἐργασίες πού ἔλαβαν ὑπόψη ἄμεσα ἢ ἔμμεσα τὸ περὶ ψυχολογικῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρώπου σχῆμα τοῦ Eric Erikson. Πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτὴ πρέπει νὰ μνημονεύθουν οἱ ἔρευνες τῶν R. Goldman (1964), L. Kohlberg (1969) καὶ J. W. Fowler (1982).

Ἀπὸ τίς προηγούμενες ἐργασίες καὶ τίς ἀπόψεις πού διατυπώνονται ἐκεῖ, εἶναι δυνατὸ νὰ ἐξαχθῶν δεδωμένα τέτοια, πού θὰ μᾶς βοηθήσουν νὰ ἀντιληφθοῦμε ἔστω καὶ σὲ ἀδρές γραμμές, τὴ σχέση πού ὑπάρχει μεταξὺ ψυχολογικῆς ἀναπτύξεως καὶ θρησκευτικοῦ βιώματος ἢ τῆς σχέσεως τοῦ παιδιοῦ μὲ τὸν Θεό.

(Συνεχίζεται)

ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΔΙΑ ΨΥΧΩΦΕΛΗ ΚΑΙ ΑΚΑΤΑΚΡΙΤΟΝ ΘΕΙΑΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑΝ

Τοῦ Ἀρχιμ. ΕΥΘ. ΕΛ. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗ
Ἐφημερίου - Ἱεροκήρυκος τῆς Ἀρχ)πῆς Ἀθηνῶν

Ὅσακις ἀναβαίνομεν εἰς τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου, εἰσέρχομεθα εἰς τὰ σιχνώματα τῆς Δόξης Αὐτοῦ, καὶ προσευχόμεθα εἰς τὸ φρικτὸν Ἅγιον Ποτήριον τῆς Θείας Μεταλήψεως, στοχαζόμεθα, ὅτι γινόμεθα «θείας κοινῶν φύσεως» (Β' Πέτρ. 1,4) καὶ «οἰκεῖοι τοῦ Θεοῦ» (Ἐφεσ. 2,19). Ἐξησφάλισε δὲ τοῦτο, εἰς ἡμᾶς, ὁ θεοὑπόστατος, προάναρχος, Μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ «Ἀρχιερεὺς πάσης νοεράς καὶ λογικῆς κτίσεως» (Εὐσεβ. Καισαρ. Εὐαγγ. Ἀπόδ. Α' Χ') Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, μετὰ τὴν σάρκωσιν καὶ ἐνανθρώπησιν Του «ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου». Φορέσας τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν μας, ὁ τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος γενόμενος ἄνθρωπος Σωτὴρ μας Ἰησοῦς, ὡς πρόβατον ἄκακον καὶ ἀμνὸς ἄνομος, ἐφορτώθη, ἐπάνω Του, ἐνὸς ἐκάστου ἡμῶν, τῶν ἀνθρώπων τῶν μεταπτωτικῶν, τὰς ἁμαρτίας καὶ τὴν κατάραν τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος. Καὶ ἐφαρμοσθέντος τοῦ προφητικοῦ Μωσαϊκοῦ «ἐπικατάρατος πᾶς κρεμιάμενος ἐπὶ ξύλου» (Δευτερ. 21,23) ἐγένετο «ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα» (Γαλάτ. 3,13), ἵνα ἀπαλλάξῃ ἡμᾶς τῆς κατάρας. Καί, συμφιλιῶνων ἡμᾶς, μετὰ τὸ παρωργισμένον Θεῖον, ἀπὸ ἀποδλήτων καὶ ἀποκληρωμένων, μᾶς εἰσάγει εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Θεοῦ, συνδέων ὁ ἴδιος, ὡς Θεὸς ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος, τὸν Θεόν, πρὸς τὸν ἐξαχρειωθέντα καὶ ἀποκτηνωθέντα, ὡς ἐκ τῆς ἀπομακρύνσεώς του, ἐκ τοῦ Θεοῦ, τῆς Πηγῆς τῆς ζωῆς, τῆς ἀληθείας, τοῦ φωτός, τῆς ἀγιότητος, τῆς ἀφθαρσίας καὶ ἀθανασίας καὶ μακαριότητος, ἄνθρωπον (Α' Τιμ. 6, 15-17)!

Τὴν μακαρίαν υἰοθεσίαν, παρὰ τῷ Θεῷ Πατρὶ, μᾶς τὴν ἐξησφάλισε, μετὰ τὴν ἄκραν ὑπακοήν Του, εἰς τὸν Θεὸν Πατέρα «γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ Σταυροῦ» (Φιλ. 2, 7-8). Τὸν στυγερὸν Σταυρὸν τοῦ φρικτοῦ Γολγοθᾶ, ὁ ἄκρος Ἀρχιερεὺς ἡμῶν, «ὁ ὄσιος, ὁ ἄκακος, ὁ ἀμίαντος, ὁ κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν» (Ἐβρ. 7,26), Ἰησοῦς, μετέτρεψεν, εἰς πανανθρώπινον καὶ παγκόσμιον Θυσιαστήριον, ἐπὶ τοῦ ὁποῦ, ὁ θεὸς καὶ ὑψηλότερος τῶν Οὐρανῶν Ἀρχιερεὺς ἡμῶν, ὡς Θύτης ὁμοῦ καὶ Θῦμα, προσήνεγκεν ἑαυτὸν, ὑπὲρ ἡμῶν, ἐξιλαστήριον Θυσίαν εἰς τὸν Θεόν, ὑποστὰς ἀπάσας, τὰς, ἃς ὠφείλομεν ἡμεῖς νὰ υποστῶμεν τιμωρίας, εἰς ἕκαστος ἡμῶν, τὰ δεσιμὰ τῶν κακούργων, τοὺς ἐμπαιγμούς, τοὺς κολαφισμούς καὶ χλευασμούς, τὸν ἀκάνθινον στέφανον, τὴν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ Σταυροῦ σφυροκόπησιν καὶ προσήλωσιν τῶν ἀχράντων ποδῶν καὶ τῶν εὐεργετικῶν χαριτοδρῦτων παλαμῶν.

Ἐν μέσῳ τοιούτων καὶ τηλικούτων ταπεινώσεων καὶ φρικτῶν πόνων, ὁ ἀναμάρτητος Ἰησοῦς, ἐπὶ τοῦ τρισκαταράτου τροπαίου τῆς κατάρας καὶ τῆς ἀτιμίας, ἐθυσίασε τὴν ζωὴν Του, μετατρέψας τὸν Σταυρὸν, ἀφοῦ ἠγάσεν αὐτὸν μετὰ τὸ πανάγιον πολυτιμώτατον Αἱμᾶ Του

(Α' Πέτρ. 1,19), εἰς τρισκακάριστον Εὐλὸν ζωῆς καὶ σωτηρίας καὶ εἰς Ἁγίαν Τράπεζαν, ἐφ' ἧς, συνυπέγραψε, μετὰ τὸν Ἐπουράνιον Θεόν, τὴν Καινὴν Διαθήκην, τὸ σχέδιον, δηλονότι, καὶ τὸ αἰωνίου κύρους Συμβόλαιον καὶ τὴν διηγενοῦς ἰσχύος Συμφωνίαν τῆς ἀσφαλοῦς καὶ θεδαίας σωτηρίας μας.

Βεβαπτισμένοι καὶ μυρωμένοι, ὡς τὰ ἀπειρόκακα βρέφη ποθοῦν τὴν μητρικὴν θηλήν καὶ αἱ σεμναὶ ἔλαφοι, αἱ ὑψηλόδοτοι, ἐπιποθοῦν τὰς πηγὰς τῶν διαυγῶν ὑδάτων, ποθοῦμεν, λαχταροῦμεν, πεινῶμεν καὶ διψῶμεν τὴν συγγὴν προσέλευσίν μας, εἰς τὴν Τράπεζαν τοῦ Κυρίου μας, ἀπλοῖκοι καὶ σοφοί, πένητες καὶ πλούσιοι, ἐπιφανεῖς καὶ ἄσημοι, ἁμαρτωλοὶ, ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ψιθυρίζοντες εἰς Αὐτὸν «καθὼς εἰμι ἁμαρτωλὸς προσέρχομαι, Ἄμην Θεοῦ», ἵνα μεταλάβωμεν «Σῶμα καὶ Αἷμα Χριστοῦ, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον». Ἰδοὺ διατὶ τὰ Χριστιανικὰ Θυσιαστήρια, αἱ Ἁγία Τράπεζαι τῶν Ὀρθοδόξων στήνονται, ἐνώπιον πελαγίου Σταυροῦ, φέροντες ἐπ' αὐτοῦ ἐξωγραφημένον τὸ προσφιλέστερον πρόσωπον τοῦ Θεοῦ, τῶν Ἀγγέλων καὶ τῶν Ἀνθρώπων, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ἄλλο, ἀπὸ τὸν Ὅποιον πρόσωπον ἕτερον δὲν ὑπάρχει, ὑπὸ τὸν οὐρανὸν «ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς» (Πράξ. 10,12. Ἀπ. Πέτρος). Προέλαβε δὲ ὁ Κύριος, καθὼς ἀφήκε τὴν μετανοήσασαν ἁμαρτωλὸν γυναῖκα, νὰ ἀλείψῃ, πρὸ τοῦ σταυρικοῦ Του Θανάτου καὶ τοῦ ἐνταφιασμοῦ Του (Μάρκ. 14,8. Ἰω. 12,7) μετὰ τὰ νεκρικὰ μύρα, τοὺς ἀχράντους πόδας Του, καὶ παρέδωκε τὸ Κυριακὸν Δεῖπνον, τὸ Μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας, παισιώσας αὐτὸ μετὰ πράξεις ἐγκαρδίου συμφιλιώσεως καὶ ἀδδῶλου καὶ ἀνυποκρίτου ἀγάπης καὶ μετὰ ὕμνους καὶ ψαλμωδίας, τῶν ὁποίων Ἐκεῖνος, μετὰ τὴν γλυκυτάτην Του φωνήν, κατήρχετο καὶ ἠκολούθουν οἱ Μαθηταί. Τὸ Μυστήριον, ὅπερ ἴδρυσεν, τὴν νύκτα τῆς Μεγάλης Πέμπτης, παραμονὴν τοῦ Σωτηρίου Πάθους Του, εἶναι τὸ Μυστήριον τῆς βρώσεως τοῦ Σώματος καὶ πόσεως τοῦ Αἵματος τοῦ Θεοανθρώπου, τὰ ὁποῖα, ὅστις δὲν μεταλαμβάνει, δὲν ἐξασφαλίζει ἔνωσησιν μετὰ τὸν Χριστόν καὶ δι' αὐτοῦ μετὰ τὸν Πατέρα καὶ μετὰ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, δὲν ἐξασφαλίζει ἄφεσιν τῶν ἐκάστοτε θαυνοῦσῶν αὐτὸν ἁμαρτιῶν του, δὲν ἐξασφαλίζει ψυχροσωματικὴν καὶ νευροψυχικὴν ἴασιν καὶ αἰώνιον μακαριότητα (Ἰω. 6, 47-58).

Τὸ Μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας τὸ εἶδον προφητευθὲν οἱ ἀρχαῖοι Διδάσκαλοι καὶ Συγγραφεῖς τῆς πρωτοπαγοῦς Ἐκκλησίας, ἀπὸ τὸν Προφητὰνακτα Δαβὶδ, λέγοντα, ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι «Ἰπόμενον ὑπέμεινα τὸν κύριον, καὶ προσέσχε μοι καὶ εἰσήκουσε τῆς δεήσεώς μου, καὶ ἀνήνεγκέ με ἐκ λάκκου ταλαιπωρίας, καὶ ἀπὸ πηλοῦ ἰλύος καὶ ἔστησεν ἐπὶ πέτραν τοὺς πό-

Ἄθυμία καὶ πόνος κατὰ τὸν ἅγ. Ἰωάννην Χρυσόστομον

(Μὲ βάση τις ἐπιστολὲς πρὸς τὴν Ὀλυμπιάδα)

Τοῦ κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΑΤΣΟΥΛΑ

Θεολόγου - Λυκειάρχου

Γι' αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν αἰτία τὸ θραδὺ τῶν παθημάτων μαρτύριο, ὅπως εἶναι κυρίως ἡ ἀσθένεια θεωρεῖται βαρύτερο καὶ ἀπ' αὐτὸ τὸ μαρτυρικὸ θάνατο. («Καὶ σὺ τοίνυν κἂν οἴκοι μένης, καὶ τῆ κλίῃη προσηλωμένη ἦς, μὴ νόμιζε ἄργον θίον ζῆν' τῶν γὰρ ὑπὸ δημίων ἐλκομένων, σπαρραττομένων, τεινομένων, τῶν τὰ ἔσχατα πασχόντων χαλεπώτερα ὑπομένεις, δῆμιον διηνεκῆ καὶ σύνοιον ἔχουσα, τῆς ἀρρωστίας ταύτης τὴν ὑπερβολὴν» (Ἐπιστ. Δ' γ)).

Διδάσκοντας ὁ ἱ. Χρυσόστομος τὴν καρτερικὴ ἀντιμετώπιση τῶν παθημάτων, καὶ ἀκόμη περισσότερο τὴ μὲ εὐθυμῆ διάθεση (ΙΣΤ', ἰδ καὶ Γ' ἰδ) δὲν παραγνωρίζει ἀσφαλῶς οὔτε ὑποτιμᾷ καθόλου τὸ μέγεθος τῆς δοκιμασίας. Αἰσθάνεται σὰν ἄνθρωπος φυσιολογικὸς τὸ βάρος καὶ τὴν δόνηση τῆς θλίψεως (ΣΤ' α, ΙΓ' Ια). Κατὰ μείζονα λόγον ἀναγνωρίζει, ὅτι ὅσοι γιὰ

πρῶτη φορά ἀντιμετωπίζουν τις προσβολὲς τῶν πειρασμῶν καὶ τῶν θλίψεων, σὰν ἀγύμναστοι στὸν σκληρὸν αὐτὸν ἀγῶνα «ὑπὸ τῆς ἀπειρίας ταράττονται», ὅπως ἀκριβῶς καὶ «ἐκείνοι, ποὺ γιὰ πρώτη φορά ἐπιβαίνουν στὸ πλοῖο, ἔστω καὶ ἂν εἶναι πολὺ γενναῖοι». Ἐγὼ «οἱ πολλὰ διαβάντες πελάγη καὶ πολλοὺς ὑπομείναντες χειμῶνας», πρὸ θαρραλέα κάθονται ἐπάνω στὸ πλοῖο, ἀπὸ ἐκείνους ποὺ θαδίζουσι στὴ γῆ (Ε' δ).

Ἄλλ' ὅσον κι ἂν εἶναι βαριά καὶ κάποτε δυσβάστακτα τὰ παθήματα, μὲ κανένα τρόπον δὲν πρέπει νὰ καταβάλλουν τὸ φρόνημα καὶ νὰ γερῶναι μὲ λιποψυχία καὶ ἀποθάρρυνση τὴν ψυχὴ τοῦ χριστιανοῦ. Ὅφειλει αὐτὸς νὰ παραδεχθῆ, ὅτι οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ζήσουν ἀτάραχο καὶ ἀπόλεμο βίο, ἀφοῦ τὴν ἀρετὴ συνοδεύουν πάντοτε κόποι καὶ κίνδυνοι. «Σὺ δέ μοι προσεδόκησας» — παρατηρεῖ σχετικῶς ὁ μεγάλος ἐξόριστος καὶ μάρτυρας — «τοσαύτην ἔκ νεότητός σου ἐπιδειξαμένη φιλοσοφία, καὶ τὸν ἀνθρώπι-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 334 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 16 τεύχους.

δας μου καὶ κατεύθυγε τὰ διαθήματά μου καὶ ἐνέβαλεν εἰς τὸ στόμα μου ἄσμα καινόν, ὕμνον τῷ Θεῷ ἡμῶν» (Ψ. 39, 1-4). «Καὶ τί τὸ καινὸν ἄσμα τυγχάνει;» ἐρωτᾷ ὁ τῆς «Εὐαγγελικῆς Ἀποδείξεως» συγγραφεὺς Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης Εὐσέβιος, ὅστις τὴν διασάφησιν καὶ ἐξήγησιν θλέπει εἰς τὸν ἑβδομῶνον στίχον τοῦ αὐτοῦ Δαβιδικοῦ Ψαλμοῦ «Θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας, σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι. Ὁλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ ἠδόκησας. Τότε εἶπον, ἰδοὺ ἦκω, ἐν κεφαλίδι διδλίσι γέγραπται περὶ ἐμοῦ, τοῦ ποιῆσαι, ὁ Θεός, τὸ θέλημά σου» (Ψ. 39, 7-9) μυσταγωγούμενος εἰς τὴν ἐρημνεῖαν του, ἀπὸ τὸ δέκατον λατρευτικὸν καὶ λειτουργικὸν κεφάλαιον τῆς θεολογικωτάτης Πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῆς. Ὁ στίχος 10 τοῦ αὐτοῦ Ψαλμοῦ «εὐηγγελισάμην δικαιοσύνην ἐν ἐκκλησίᾳ μεγάλῃ» θέτει τὴν θεοῦδρον ἀναίμακτον Θυσίαν τῆς Θεῆς Εὐχαριστίας, ὡς ἐπίκεντρον τῆς Λατρείας τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, καταργηθεισῶν, πρὸ αὐτῆς, τῶν παλαιῶν μωσαϊκῶν τυπικῶν αἱμακτῶν θυσιῶν προτυποῦσάν ταύτην, διακηρῦττουσαν τὸ πραγματικὸν τῆς σαρκώσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου, τὸ πραγματικὸν τῆς Σταυρικῆς Του Θυσίας καὶ τὸ πραγματικὸν τῆς Ἀναστάσεώς Του. Αὕτη εἶναι ἡμῶν, τῶν ἐν πίστει καὶ φόβῳ καὶ ἀγάπῃ Θεοῦ μεταλαμβανόντων, τὸ καινὸν νικητήριον, εὐφρόσυνον καὶ δοξολογικὸν ἄσμα, ἐν ζωῇ καὶ ἐν θανάτῳ.

Ὁ μυστικὸς οὗτος θεσμὸς τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἦτοι ἡ Θεῆς Εὐχαριστία, ὡς ὑστάτη ἐπιθυμία τοῦ θυσιαζομένου, ὑπὲρ ἡμῶν, Μεσίτου καὶ Λυτρωτοῦ, Βα-

σιλέως καὶ Ἀρχιερέως καὶ ἀναντικαταστάτου Διδασκάλου ἡμῶν, Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆ ὑπὸ τῶν Δώδεκα Μαθητῶν καὶ Ἀποστόλων ἐκπροσωποῦμένη, μὲ κεφαλὴν τὸν Χριστόν, Ἐκκλησία, παραδοθεῖσα, συνεχίζεται, ἀδιακόπως, ἕκτοτε, περικλείουσα ἐν ἑαυτῇ μυστηριώδη ἀκατάβλητον δύναμιν καὶ γοητεῖαν, νικήσασα τὸν πανδαμιάτορα χρόνον, διατηροῦσα δὲ ἀμείωτον τὴν δύναμιν ἕλξεως, περὶ ἑαυτήν, τῶν γενεῶν τῶν πιστῶν! Καὶ ὁ ἁμαρτωλότερος τῶν τυχόν ἀτάκτων λειτουργῶν τοῦ Ὑψίστου καὶ ὁ φαυλότερος τῶν Χριστιανῶν, ἐνώπιον τοῦ Μυστηρίου τῆς Θεῆς Εὐχαριστίας, εἴτε ἐν Ναφ̄ τελουμένης, εἴτε, ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ Ἱερέως μεταφερομένης, εἰς ἀσθενή, αἰσθάνεται δέος, συγκινεῖται, ἀνυψοῦται, σταυροκοπεῖται, γονυπετεῖ, συντριβεται, θαυμάζει, λατρεῖ, προσεύχεται, στενάζει! Ὡ, μήπως καὶ τοῦτο δὲν εἶναι μία τῶν ἀποδείξεων, ὅτι Θεὸς ἦτο Ἰησοῦς, ὁ ἰδρῦσας τὸ Μυστήριον καὶ θεῖαν περικλείει τὸ θεσπέσιον τοῦτο Μυστήριον δύναμιν, ἐν ἑαυτῷ, ὡς φηλαφητὴ παρουσία τοῦ ἀναληφθέντος γλυκυτάτου Νυμφίου τῆς Ἐκκλησίας; Ἀλλὰ καὶ τὸ ἕτερον προφητικὸν Ψαλμικὸν «Ἡτοίμασας, ἐνώπιόν μου τράπεζαν, ἐξ ἐναντίας τῶν θλιδόντων με» (Ψ. 22,5) δὲν παρηγόρησε καὶ ἐνεθάρρυνε καί, ὑπὸ θανάτῳ, Χριστιανούς, ἀπὸ τῶν Κατακομιδῶν καὶ τῶν Ἱπποδρόμων καὶ τῶν Κολοσσαίων, μέχρι καὶ τῶν τελευταίων ἐπιδρομῶν ἀνθρωποσφαγῶν, λαθόντων τὴν Θεῖαν Κοινωνίαν, ὡς τελευταῖον ἐφόδιον διὰ τὴν Αἰωνιότητα; Εἶθε ὁ ἐπιθυμῶν νὰ μεταλαμβάνωμεν συχνὰ Κύριος, νὰ μᾶς χαριτώγη καὶ μεταλαμβάνωμεν ἀκατακρίτως. Ἀμήν.

γον καταπατήσασα τύφον, ἀτάραχόν τινα και ἀπόλεμον ζήσεσθαι βίον;... Οὐ τοίνυν διὰ τοῦτο θορυβεῖσθαι χρή, ὅτι πολλοὶ πανταχόθεν οἱ πόλεμοι και θόρυβοι, και πολλοὶ αἱ ταραχαί· ἀλλὰ τούναντίον, εἰ μηδὲν τούτων συμβεδήκει τότε θαυμάσαι ἐχρήν. Τῇ γὰρ ἀρετῇ συγκεκλήρωται πόνος και κίνδυνος» (ΙΕ' Ια).

(Μήπως σὺ περιμένεις, ἐνῶ τόσῃν ἀπὸ τὴν νεότητά σου ἐπέδειξες ἀρετὴν και τὴν ἀνθρώπινην κατεπάτησες ματαιότητα και ἔπαρση, ὅτι εἶναι δυνατόν κανεῖς νὰ ζῆσει ἀτάραχη και ἀπόλεμη ζωή;... Δὲν πρέπει, λοιπόν, νὰ θορυβεῖται κανένας, διότι πολλοὶ και ἀπὸ παντοῦ ὑπάρχουν πόλεμοι και θόρυβοι και ταραχές πολλές, ἀλλ' ἀντίθετα, ἐὰν δὲν εἶχε συμβεῖ τίποτε ἀπ' αὐτά, τότε ἔπρεπε νὰ ἐκπλαγεῖ. Και τοῦτο, διότι μὲ τὴν ἀρετῇ ἔχει συκληρωθεῖ και συνεπάρεχει ὁ πόνος και ὁ κίνδυνος).

Ἐδῶ ἀναφέρεται στὸν πόνο και κίνδυνο, ποῦ προκαλεῖται ἀπὸ τὴν κακία και τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους. Διότι πράγματι ἡ κακία ἐχθρεύεται τὴν ἀρετῇ. («Πᾶς ὁ φαῦλα πράστων μισεῖ τὸ φῶς», Ἰωάν. γ', 20). Ἄλλ' αὐτὸς ὁ πόνος προξενεῖ συγχρόνως και ἄρρητη ψυχικὴ εὐδαιμονία.

Ἡ χαρὰ και ἡ εὐδαιμονία συνυφαίνεται και ἀκολουθεῖ τόσο στενά τὴν ἀρετῇ, ὅσο ἡ σκιά τὸ σῶμα, κατὰ τὴν εὐστοχη παρατήρηση τῶν Ἀριστοτέλη.

Τόσο δὲ περισσότερα θὰ πρέπει ν' ἀποδυθεῖ μὲ διάθεση ἀγωνιστικὴ στὸ στάδιο τῶν πνευματικῶν παλαισμάτων, ὅσο τὰ παθήματα ἔχουν λυτρωτικὴ δύναμη. Τὸ πιστεύει σταθερὰ αὐτὸ ὁ Χρυσόστομος παραδεχόμενος, ὅτι «ὁ πόνος συντρίβει τὴν ἀμαρτωλὸν διάθεσιν και συντελεῖ εἰς τὸν ἀρτιώτερον ἡθικὸν καταρτισμὸν τοῦ χριστιανοῦ» (Βατρ. Τζωρτζάτου· Ἰω. ὁ Χρυσόστομος, ἀνωτ. σ. 98).

Τὸ ὑπογραμμίζει ἰδιαίτερα πρὸς τὴν Ὀλυμπιάδα σ' αὐτὰ ποῦ τῆς γράφει: «Οὐ δοκεῖ σοι μόνον ταῦτα τὰ παθήματα, εἰ και μηδὲν ἄλλο μοι ἕτερον συμβεβήκοι, πολλὰ ἡμῶν δύνασθαι διαλύειν τῶν ἀμαρτημάτων, και πολλὴν μοι παρέχειν εὐδοκίμησεως ἀφορμήν;» (ΙΔ', γ'). (Δὲν σοῦ φαίνεται, ὅτι αὐτὰ μόνον τὰ παθήματα, και ἂν τίποτε ἄλλο δὲν μοῦ εἶχε συμβεῖ, πολλές ἀμαρτητικὲς διαθέσεις μποροῦν νὰ διαλύουν, και πολλὴ μοῦ παρέχουν ἀφορμὴ και εὐκαιρία γιὰ πνευματικὴ πρόοδο και εὐδοκίμηση;).

Ἐκφράζοντας δὲ τὴν εὐφρόσυνη διάθεση, τὴν ὁποία προκαλεῖ στὴ ψυχὴ του ἡ ἀλήθεια αὐτῇ, γράφει στὴν ἴδια ἐπιστολή: «Ἄπερ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀναμνησκόμενος, και ἀεὶ ἐν διανοίᾳ περιφέρων πέτομαι ὑπὸ τῆς ἡδονῆς, σκιρτῶ ὡς θησαυρὸν μέγαν ἔχων ἀποκειμένον· και γὰρ οὕτως ἔχω και διάκειμαι» (ΙΔ', γ').

Παρακαλοῦνται ὅσοι ἀποστέλλουν ταχυδρομικὲς ἐπιταγὲς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Θεολογία», «Ἐκκλησία» και «Ἐφημέριος», νὰ σημειώσουν και τὴν αἰτία τῆς ἀποστολῆς.

(Αὐτὰ κάθε μέρα ἐνθυμούμενος και πάντοτε φέρνοντας τα στὸ νοῦ μου, πετάω ἀπὸ τὴν χαρὰ μου, ἀγάλλομαι και σκιρτῶ, σὰν νὰ ἔχω μεγάλο θησαυρὸ μπροστά μου. Διότι πραγματικὰ τέτοια ψυχικὴ διάθεση ἔχω).

Ἡ πολύτιμη και τόσο ἐνισχυτικὴ γιὰ τὸν λυτρωτικὸ χαρακτήρα τῶν θλίψεων πίστη, δὲν ἀπομακρύνει παράλληλα τὴν ψυχικὴ ἀνάγκη, τὴν ὁποία αἰσθάνεται ὁ χριστιανὸς νὰ ἔχει και νὰ ἐπιζητεῖ συμπάσχοντας και συλλυπούμενος στὴ θλίψη του. Ἡ ὑπαρξὴ εὐλικρινῶν φίλων, οἱ ὁποῖοι τὸν περιβάλλουν και τὸν συμμερίζονται στὴ δοκιμασία του, ἀποδιώκει τὸ ὀδυνηρὸ αἶσθημα τῆς μόνωσης και ἐγκατάλειψης, παρέχει τόνωση και συντελεῖ πολὺ στὴν παρηγορία.

Νὰ πῶς ἐκφράζεται και γιὰ τὴν παραμυθία ἀπὸ τοὺς «συναλγοῦντας» ὁ μεγάλος Διδάσκαλος:

«Οὐκ ἔμελλον ἄρα οὐδὲ τῆς πόλεως ἀναχώρησας ἀπαλλάττεσθαι τῶν συντριβόντων ἡμῶν τὴν διάνοιν. Οἱ γὰρ κατὰ τὴν ὁδὸν ἡμῶν ἀπαντῶντες, οἱ μὲν ἐξ Ἀνατολῆς, οἱ δὲ ἐξ Ἀρμενίας, οἱ δὲ και ἀλλαχόθεν τῆς οἰκουμένης πηγὰς ἀφῖασι δακρύων, ἡμᾶς βλέποντες, και κυκωτοὺς προστιθέασιν και δι' ὀδυρμῶν πᾶσαν παραπέμποντα τὴν ὁδόν. Ταῦτα δὲ εἶρηκε, ἵνα μάθητε, ὅτι πολλοὺς ἔχω συναλγοῦντας ἡμῖν· οὐ μικρὸν δὲ και τοῦτο εἰς παραμυθίας λόγον. Εἰ γὰρ τὸ ἐναντίον ὡς βαρὺ και ἀφόρητον ὁ προφήτης θρηνεῖ λέγων: Και ὑπέμεινα συλλυπούμενον και οὐχ ὑπῆρξε και παρακαλοῦντας και οὐχ εὗρον· εὐδῆλον ὅτι τοῦτο πολλὴν φέρει τὴν παραμυθίαν, τὸ κοινωνοὺς ἔχειν τῆς ἀθυμίας τὴν οἰκουμένην ἅπασαν» (ἐπιστ. Η', α).

(Δὲν ἐπρόκειτο αὐτε μετὰ τὴν ἀναχώρησή μου ἀπὸ τὴ πόλη νὰ ἀπαλλαγῶ ἀπὸ ἐκείνους, ποῦ μοῦ συνέτριβαν ἀπὸ συγκίνηση τὴ διάνοια. Διότι ἐκείνοι, ποῦ μᾶς συναντοῦσαν στὸ δρόμο, ἄλλοι μὲν ἀπὸ τὴν Ἀνατολή, ἄλλοι δὲ ἀπὸ τὴν Ἀρμενία, και ἄλλοι ἀπὸ ἄλλα μέρη τῆς οἰκουμένης, ἄφηναν πηγὲς δακρύων, βλέποντάς μας, και μαζί μ' αὐτὰ ἐπρόσθεταν και θρήνους και μὲ ὀδυρμούς καθ' ὅλη τὴν ὁδὸ μᾶς ἀποχαιρετοῦσαν. Τὰ εἶπα δὲ βλα αὐτά, γιὰ νὰ μάθεις, ὅτι ἔχω πολλοὺς, ποῦ συμπονοῦν. Δὲν εἶναι δὲ μικρὸ και αὐτὸ μερίδιο παρηγορίας. Διότι, ἐὰν τὸ ἀντίθετο (τὴν ἀπουσία συμπονούντων) ὁ προφήτης θρηνεῖ σὰν πράγμα βαρὺ και ἀφόρητο λέγοντας: «Περίμενα συλλυπούμενον και δὲν ὑπῆρξε, και παρηγοροῦντες και δὲν εὗρηκαν· εἶναι φανερόν, ὅτι αὐτὸ φέρει πολλὴ παρηγορία, τὸ νὰ ἔχει δηλ. κανεῖς κοινωνοὺς και συμμέτοχους τῆς ἀθυμίας και θλίψεώς του ὅλη τὴν οἰκουμένην).

Ἐποιαδήποτε ὅμως ἀξία και ἂν ἔχει ἡ ἀνθρώπινη συμπαράσταση στὴν ἀντιμετώπιση τῶν παθημάτων, ἐν τούτοις ὁ μεγάλος ἐμψυχωτὴς σ' αὐτοὺς τοὺς ἀγῶνες εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἀπὸ τὸν ὁποῖον πάντοτε ἀντλεῖ θάρρος ἀδαπάνητο διὰ τῆς προσευχῆς, και ὁ ὁποῖος σὲ ὁποιαδήποτε στιγμή μπορεῖ νὰ κατευνάσει τὸ σῆλο τῆς δοκιμασίας.

«Μηδὲν σε τοίνυν ταραττέτω τῶν γινομένων», τονίζει και ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ, «ἀλλ' ἀφείσα τὸν δεῖνα και τὸν δεῖνα παρακαλεῖν και τὰς σκιάς παρατρέχειν (τοῦτο γὰρ ἡ ἀνθρωπίνη συμμαχία) τὸν Ἰησοῦν, ᾧ λατρεύεις, ἐνδελεχῶς παρακάλεῖ νεῦσαι μόνον»

και πάντα εν μιᾷ καιροῦ λυεται ροπή» (ἐπιστ. Α', 2β).

(Τίποτε ἄς μὴ σὲ ταράσσει ἀπὸ τὰ συμβαίνοντα, ἀλλ' ἀφοῦ ἀφήσεις τὸν δεῖνα καὶ τὸν δεῖνα νὰ παρηγορεῖ με λόγια καὶ νὰ διατρέχει τις σκιές (διότι ἔτσι μοιάζει ἡ ἀνθρώπινη συμμαχία) τὸν Ἰησοῦν, τὸν Ὀποῖον λατρεύεις διαρκῶς νὰ παρακαλεῖς νὰ νύσει μόνο καὶ τότε σὲ μιὰ στιγμή ὅλα τὰ δεινὰ διαλύονται καὶ τὰ πράγματα τακτοποιοῦνται).

Ἴσως ἡ δοκιμασία νὰ παρατείνεται καὶ κάποτε νὰ αὐξάνει, αὐτὸ ὅμως συμβαίνει, διότι ἀναμένει τὸν κατάλληλο καιρὸ, ὁ ὁποῖος, σύμφωνα με τὴ σοφὴ καὶ ἀγαθὴ Του πρόνοια, πὸ ἀποβλέπει στὸ πραγματικὸ μας συμφέρον, οἰκονομεῖται.

Μέσα σὲ τέτοιο χῶρο προνοιακῆς θεώρησης τῶν παθημάτων κινούμενος ὁ ἱ. Χρυσόστομος ἦταν φυσικὸ καὶ ὁ ἴδιος νὰ αἰσθάνεται ψυχικὴ ἡρεμία στὴν ἐξορία του, ἀλλὰ καὶ «ἐκ τῆς ἀπροσπελάστου σχεδὸν μονώσεώς του νὰ μεταδίδει εἰς τοὺς φίλους του νεανικὸν ἐνθουσιασμὸν τοιοῦτον, ὁποῖον δὲν ἀναμένει τις ποτὲ νὰ συναντήσει εἰς ἐν θῦμα τόσον σκληρῶς ἀδικίας». (N. Turchi, La figura morale di San Giovanni Crisostomo, εἰς «Χρυσοστομικὰ» Roma 1908, σ. 34, στὸν Βαρν. Τζωρτζᾶτον: «Ὁ ἅγ. Ἰωάν. ὁ Χρυσόστομος...» ἀνωτ. σ. 110).

Οἱ ἐπιστολές του πρὸς τὴν Ὀλυμπιάδα ἰδιαίτερα μᾶς ἐμφανίζουν τὸν ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος δοκιμάζει μὲν τὸ κεντρὶ τῆς θλίψεως, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ τὸ εὐφρόσυνο αἶσθημα, πὸ προκαλεῖ ἡ ἐπανάπαυση στὸν δίκαιον καὶ ἀγαθὸν Θεό.

Ἀπὸ τὴν ἱερὰ αὐτὴ λογικὴ ἐμπνεόμενος ἐμφύχωνε τὴν Ὀλυμπιάδα καὶ ἐνδυναμώνετο καὶ ὁ ἴδιος, ὅταν ἀντιμετώπιζε τὰς «νιφάδας τῶν πειρασμῶν». Γι' αὐτὸ πάντοτε ἐπανελάμβανε τὴ προσφιλῆ του φράση: «Δόξα τῷ Θεῷ πάντων ἕνεκεν». Φράση, πὸ περικλείει ὅλη τὴ διδασκαλία καὶ πολιτεία του γιὰ τὴν ἀθυμία καὶ τὸν πόνο καὶ με τὸν ὁποῖον «κατέκλεισε τὸ βιβλίον τῆς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ζωῆς του».

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ο Σ

Ἡ ἐπισκόπηση τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἁγ. Χρυσοστόμου πρὸς τὴν Ὀλυμπιάδα μᾶς ὀδηγεῖ νὰ παρατηρήσουμε γενικὰ τὰ ἐξῆς, πὸ διέπουν τις θεμελιώδεις σκέψεις του:

1) Ἡ παρηγορητικὴ αὐτὴ ἀλληλογραφία ἀναφέρεται μὲν σὲ συγκεκριμένο πρόσωπο, ἀπὸ τὴν εἰδικὴ περίπτωσι τῷ ὁποῖου ἐπῆρε ἀφορμὴ, ἀλλ' ἀπευθύνεται συγχρόνως σὲ μιὰ διάπυρη χριστιανοσύνη καὶ σὲ κάθε θλιβόμενα καὶ ἀθυμοῦντα. Μὲ αὐτὴ ἀντιμετωπίζεται τὸ πρόβλημα τοῦ πόνου, τὸ ὁποῖον ἀνυψώνουν αἱ ἀδικίες αὐτοῦ τοῦ κόσμου καὶ εἰ καταδιωγμοί, στοὺς ὁποῖους ὑποβάλλονται καὶ οἱ πῶ ἀγίες προσω-

πικότητες, ἀκόμη δὲ καὶ ἡ ποικιλόμορφη θλίψη καὶ ἀθυμία τοῦ κάθε πιστοῦ ἀνθρώπου.

2) Ὁ πόνος αὐτός, ὅταν δὲν εἶναι ὑπαίτιος μετὰ τις δικές του πράξεις ὁ ἄνθρωπος, θεωρούμενος μέσα ἀπὸ τὸ φῶς τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ διδασκαλίας, δὲν εἶναι στὴν οὐσία καὶ τὴν πραγματικότητα κάτι κακὸ καὶ φοβερό. Τέτοιο εἶναι ἀληθινὰ μόνον ἡ ἀμαρτία, ἀφοῦ αὐτὴ παραβλάπτει καὶ τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα.

3) Ὁ χριστιανός, πιστεύοντας ὅτι τὰ πάντα στὴ ζωὴ τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου διέπει καὶ κατευθύνει ἡ σοφὴ καὶ ἀγαθὴ τοῦ Θεοῦ πρόνοια, ἡ ὁποία καὶ διὰ τοῦ πόνου ὑπηρετεῖ θεῖους καὶ σωτήριους σκοπούς, ἐμπιστεύεται τὸν ἑαυτὸ του ἀνεπιφύλακτα σ' αὐτὴ, χωρὶς παράλληλα νὰ παραιτεῖται ἀπὸ κάθε προσπάθεια, πὸ θὰ ἀποβλέπει στὸν περιορισμὸ ἢ τὴν ἐξάλειψη τῶν λυπηρῶν.

4) Μὲ αὐτὴ τὴν ἐμπιστοσύνη στὴν πρόνοια τοῦ Θεοῦ, ἀντιμετωπίζει ἀποτελεσματικὰ τὴν ἀπὸ τὸν πόνο προκαλούμενη ἀθυμία τῆς ψυχῆς, ἀντλώντας ἀκόμη εὐθυμία καὶ εὐφροσύνη στὶς δοκιμασίες.

Κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο οἱ ὑπέροχες αὐτὲς ἐπιστολές, πὸ προσφέρονται σὰν «φάρμακον σωτήριον παντὶ ἀθυμοῦντι», κατὰ τὸ λόγον τοῦ μεγάλου Ἱεράρχη, ἀποτελοῦν πολύτιμο διαμάντι, πὸ περικοσμεῖ καὶ στολίζει τὸ ὅλο συγγραφικὸ ἔργον του, ἀλλὰ καὶ ὀλόκληρη τὴ χριστιανικὴ παραμυθητικὴ φιλολογία.

(Τέλος)

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ ΕΥΣΕΒΕΙΣ

τοῦ ψυχωφελεστάτου καὶ θαυμαστοῦ θιβλίου
ὀνομαζομένου

ΠΕΡΙ ΜΙΜΗΣΕΩΣ ΧΡΙΣΤΟΥ

μὲ στόχασες πνευματικὰς καὶ κατάνυξιν
εἰς κάθε κεφάλαιον

Ἡ «Μίμησις» αὐτὴ τοῦ Χριστοῦ διαφέρει θεατικῶς ἀπὸ ὅλες τις μέχρι τώρα μεταφράσεις εἰς τὴν ἑλληνικὴν. Εἶναι ἡ πληρεστέρα, ἀπὸ ὀρθοδόξου ἐπόψεως.

Ἀνατύπωσις καλαίσθητος κατὰ τὸ πρωτότυπον ἐκδόσεως Ἑνετίας, ἔτους 1770. Μὲ ἔγκρισιν καὶ εὐλογίαν τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας μας.

Σελίδες 532, ἐξώφυλλον εἰς τετραχρωμίαν, ὀρχ. 800 (πλέον ταχυδρομικὰ).

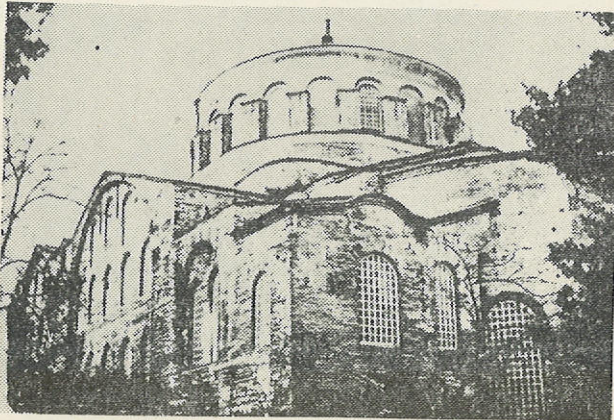
Κεντρικὴ διάθεσις: Ἀποστολικὴ
Διακονία, Ἰασίου 1, 115 21 Ἀθήνα, τηλ.
722.8008.

ΑΝΘΗ ΕΥΛΑΒΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ ΤΩΝ ΟΝΕΙΡΩΝ ΜΑΣ

Τοῦ κ. ΧΡΥΣ. Ι. ΝΕΑΜΟΝΙΤΑΚΗ

Ὁ Θεοδοσίος, δὲν γνώριζε μέσες λύσεις, ἦταν καὶ στὶς καλὲς καὶ στὶς κακὲς τοῦ ἀδίσταχτος. Χωρὶς περιστροφές, κάλεσε τὸν Ἀρειανὸ Πατριάρχη, τὸν Δημόφιλο, ἢ νὰ δεχθεῖ τὴν ὀρθοδοξία, ἢ ν' ἀδειάσει χωρὶς ἀναβολές, τὴ γωνιά. Αὐτὸς διάλεξε τὸ δεύτερο καὶ τότε ὁ Αὐτοκράτορας στὸν κενὸ θρόνο, ἀνέβασε, μέσα στὸν Νὰδ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, τὸν φωστῆρα τῆς τρισηλίου Θεότητος, τὸν Ἐπίσκοπο Σασίμων, τὸν Θεολόγο Γρηγόριο. Ὅλη αὐτὴ ἡ τελετὴ, ἔγινε μέσα σὲ στρατιωτικὴ παράταξη, με παρουσία τοῦ Αὐτοκράτορα καὶ κανέναν — μὰ ἀπολύτως κανέναν — ἀπὸ τοὺς ἀρειανούς, ἢ καὶ ἀπὸ τοὺς ὀρθοδόξους, δὲν τόλμησε νὰ παρουσιάσει τίς ἀντιρρήσεις του.

Καὶ μιὰ καὶ ἄρχισε τὸν ἀγῶνα τοῦ αὐτοῦ, ὁ Θεοδοσίος, σκέφθηκε πῶς ἔπρεπε μιὰ γιὰ πάντα καὶ νὰ τὸν τελειώσει. Ἐπρεπε νὰ ξεριζωθοῦν οἱ αἵρέσεις ποὺ δασάινιζαν τὴν περικυκλωμένη ἀπὸ πειναλέους λαοὺς αὐτοκρατορία, ὅπως καὶ τὰ παρακλάδια τους. Μιὰ ἀπ' αὐτὲς ἦταν καὶ αὐτὴ ποὺ εἶχε ἀναπτυχθεῖ, γύρω ἀπὸ τὸν ἄλλοτε ἐπίσκοπο τῆς Νέας Ρώμης τὸν Μακεδόσιο, ποὺ ἐμφανιζόταν μετριόπαθης ἀρειανός, ἀλλὰ καὶ πνευματομάχος. Δίδασκε πῶς τὸ τρίτο πρόσωπο τῆς Ἁγίας Τριάδος, τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἦταν καὶ αὐτὸ κτίσμα τοῦ Πατρὸς. Ἔτσι, γιὰ ν' ἀφανίσει μιὰ γιὰ πάντα, ὅλον αὐτὸν τὸν συρφετὸ τῶν αἵρετικῶν, συγκάλεσε τὴν Β' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, στὴν ὁποῖαν πῆραν μέρος 150 πε-

Ὁ ἱ. ναὸς τῆς τοῦ Θεοῦ Εἰρήνης

ρίπου ὀρθόδοξοι ἐπίσκοποι, μπροστὰ στοὺς ὁποίους ἡ μαιοψηφία τῶν 36 ἀρειανῶν, δὲν ἦταν δυνατόν ν' ἀντιδράσει. Ἡ Σύνοδος αὐτὴ ἔγινε μέσα στὸν ἱερὸ χῶρο τῆς Ἁγίας Εἰρήνης.

Πρόεδρος τῆς ἦταν ὁ Ἅγιος Γρηγόριος, σὺν ἐπίσκοπος Νέας Ρώμης. Μέσα σ' αὐτὴν, πιστεύοντας πῶς ἦταν ὄργανο Ἐκκεῖνου ποὺ κήρυξε, πῶς τὸ «ἐπιεικὲς

ἡμῶν», ποὺ ἀντλείται ἀπὸ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν εἰρήνην τοῦ Θεοῦ, πρέπει νὰ καλύπτει ὅλες τίς ἐνέργειές μας, προσπάθησε με ἀγιότητα καὶ πραότητα νὰ διεξαγάγει τὸ ἔργο του. Πέτυχε μ' αὐτὸ τὴν καταδίκη τῶν αἵρέσεων καὶ τὴν ἀφοσίωση στὶς ἀποφάσεις τῆς Συνόδου τῆς Νικαίας, τὴν ἀπόδοση τῶν πρεσβείων τιμῆς στὸν Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τὸν Ἐπίσκοπο Ρώμης καὶ ἄλλα, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε νὰ νικήσει καὶ τὴν διαβολικὴ ἀντιπολίτευση τῶν ἀντιθέτων τοῦ ὀρθοδόξου ἀρχιερέων, ποὺ ἐποφθαλμιούσαν τὸν θρόνο του καὶ τὸν κατηγοροῦσαν γιὰ ἐλλειψὴ φανατισμοῦ, πάθους, καὶ πυγμῆς. Ἄγνης στὶς πεποιθήσεις του, δὲν ἀνέχθηκε τίς μικρότητες. Χωρὶς διαταγμὸ, διαπιστώνοντας πῶς ἡ ἐπιείκεια καὶ ἡ καλωσύνη στὴ διοίκηση σπάνια συμπορεύονται με τὴν κακία τῶν ἀνθρώπων, γιὰ νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὴν ἀσφυξία τοῦ φθόνου, παραιτήθηκε ἀπὸ τὸ θρόνο του, ἀφοῦ, γιὰ μιὰ τελευταία φορὰ, ἀπήρθηγε μιὰν ὑπέροχη ὀμίλια, πρὸς ἐχθροὺς καὶ φίλους. Ἔτσι, ἀφῆκε, στοὺς ἀντιπάλους του, ἐλεύθερο τὸ ξένο γι' αὐτὸν πεδίο τῆς ραδιουργίας καὶ παίρνοντας τὸν δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς πρὸς τὴν ἰδιαίτερη πατρίδα του, στὸ ἀγνὸ καὶ ἄδολο χωριὸ του, τὴν Ἀριανζό, ἀναζήτησε ἐκεῖ, στὴν καλλιέργεια τῶν γραμμάτων καὶ τοῦ κήπου του, ἀνάμεσα στοὺς ταπεινοὺς χωρικοὺς, τὴν ἀγιότητα καὶ τὴν θέωση με τὴν εἰρήνην τοῦ Χριστοῦ.

Ὅταν στὰ 404 μ.Χ., ὅπως προαναφέρθηκε, ὁ περιλαμπρὸς Νὰδς τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, με πυρκαϊὰ καταστράφηκε καὶ πάλιν γιὰ δέκα (10) χρόνια, περίπου, ὁ Νὰδς τῆς τοῦ Θεοῦ Εἰρήνης — ἡ «Παλαιὰ Ἐκκλησία» — καὶ πάλι χρησιμοποιήθηκε σὰν πατριαρχικὴ καθέδρα. Σὲ λίγα χρόνια, ὅμως, με τὴν Στάση τοῦ Νίκα, στὰ 532, ὁ μανιασμένος ἀπὸ μίσος κατὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ «Δῆμος» τῶν Πρασίνων, ἀδυνατώντας νὰ ξεσπάσει στὰ ἔμφυχα, ξεθύμανε τὴν ὀρμὴν τοῦ στὰ ἄψυχα. Ὁ ὄχλος, σ' ὁποιοδήποτε μέρος τοῦ κόσμου, δὲν ἔχει οὔτε σκέψη, οὔτε καὶ συναίσθησι σ' αὐτὰ ποὺ ἀξιώνει καὶ σ' αὐτὰ ποὺ πράττει. Σὰν μανιασμένη θύελλα παρασύρει, ξεριζώνει καὶ καταστρέφει. Ἔτσι, στὴ φωτιὰ καὶ στὸ τσεκούρι, ὄρηξαν οἱ στασιαστὲς τὴ λύση τῶν προβλημάτων τους καὶ ἀφοῦ ἔκαψαν τὴν Ἁγία Σοφία, παρέδωκαν στὸν ἀφανισμό καὶ τὴν Ἁγία Εἰρήνην. Καὶ νὰ ἴταν μόνον αὐτό; Καὶ τὸ ξενοδοχεῖο ἀκόμα τοῦ Ἁγίου Σαμφῶν, ἕνα ἄσυλο γιὰ φτωχοὺς καὶ ἀρρώστους, ποὺ ὄρισκονταν στὰ νότια τῆς ἐκκλησίας, κι αὐτό, μαζὶ με πολλὰ ἄλλα, ἐξοντώθηκε ἀπὸ τὴν φοβερὴ φωτιὰ.

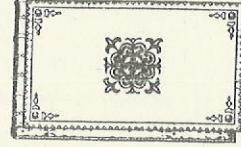
Τίποτε δὲν ἔμεινε ὄρθιο κι ἔτσι, με τὴν καταστολὴ τῆς Στάσης, πάνω σ' αὐτὰ τὰ ἐρείπια καὶ στὶς στάχτες ποὺ ἀπόμειναν, ὁ Ἰουστινιανός, ἔδωκε ἐντολὴ νὰ ξαναχτισθοῦν τὰ κατεστραμμένα καὶ μάλιστα, σὲ λαμπρότερη καὶ μεγαλύτερη κλίμακα.

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 335 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 16 τεύχους.

(Συνεχίζεται)

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

ΣΥΝΑΞΗ

Ἡ «Σύναξη» ἐξέδωσε τὸ 22ο τεύχος της μὲ θέμα «Προβλήματα θεολογίας καὶ παιδείας». Συμπληρώνει ἔτσι τὴ διερεύνηση ποὺ πραγματοποιήθηκε στὸ 8ο τεύχος της, ἀφιερωμένο στὴν Παιδεία καὶ στὸ 13ο μὲ θέμα «Οἱ Χριστιανοὶ μέσα στὸν κόσμο». Στὸ 22ο τεύχος δημοσιεύεται τὸ 2ο μέρος τῆς ἐκτεταμένης μελέτης τοῦ Παναγιώτη Νέλλα «Ἡ παιδεία καὶ οἱ Ἕλληνες», ἕνα κείμενο τοῦ Δημήτρη Κουτρομπῆ ὅπου ἀναπτύσσεται ὁ ρόλος καὶ ἡ σημασία τοῦ χριστιανικοῦ ἀσκητισμοῦ ἀνὰ τοὺς αἰῶνες, οἱ σκέψεις καὶ ὁ προβληματισμὸς τοῦ θεολόγου Ἀγγελου Βαλλιανάτου γιὰ τὴν κατάσταση τῆς θεολογίας σήμερα καὶ μιὰ ξενάγηση τοῦ Κώστα Γαυωτῆ στὴν προσπάθεια - πείραμα ποὺ ἐπιχειρεῖ ὁ ἴδιος ἐδῶ καὶ τρία χρόνια νὰ διδάξει τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ διὰ μέσου τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ὑμνολογίας καὶ Ποίησης. Ἀκόμη: τὸ μελέτημα τοῦ Σωτῆρη Γουνελά: Ὁ «ἀγράμματος» Μακρυγιάννης, ποὺ ἀμφισβητεῖ τὸ γνωσιοθεωρητικὸ πρότυπο τῆς παιδείας καὶ τοῦ γενικότερου πνευματικοῦ προσανατολισμοῦ στὴ νεότερη Ἑλλάδα. Λογοτεχνικὰ κείμενα τοῦ Κυριάκου Χαραλαμπιδῆ καὶ τῆς Καίτης Χιωτέλλη. Μελέτῃ τοῦ Γιώργου Πατσώνη γιὰ τὸ Γιώργο Ἰωάννου. Ἕνα κείμενο - σχόλιο τοῦ Κυπριανοῦ Χριστοδουλίδη. Τέλος, ἕνα μικρὸ ἀφιέρωμα στὸ θέμα «Σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας» μὲ συνεργασίες τῶν: Ἐπισκόπου Διονυσίου, Μητρ. Σερβίων καὶ Κοζάνης, Γεωργίου Μαντζαρίδη, Ἰακώβου Μάινα καὶ Νίκου Γαβρήλ Πεντζίκη.

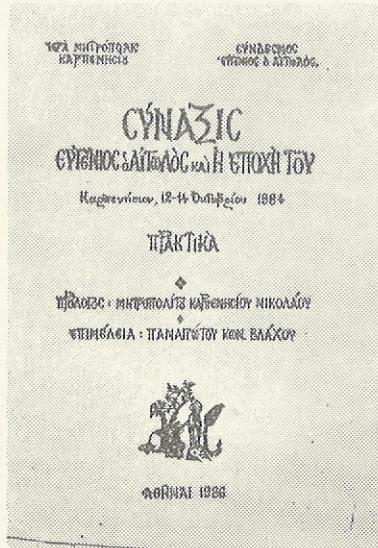
ΣΥΝΑΞΙΣ

«ΕΥΓΕΝΙΟΣ Ο ΑΙΤΩΛΟΣ ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ»

Ἔκδοση Ἱ. Μητροπόλεως Καρπενησίου καὶ Συνδέσμου «Εὐγένιος ὁ Αἰτωλὸς»

Μὲ πρόλογο τοῦ Σεβ. Μητροπολίτη Καρπενησίου κ. Νικολάου καὶ τὴν ἐπιμέλεια τοῦ κ. Πανα-

γιώτη Κων. Βλάχου, ἐκδόθηκαν τὰ Πρακτικὰ τῆς «Σύναξης» ποὺ ἔγινε στὸ Καρπενήσι ἀπὸ τὶς 12 - 14 Ὀκτωβρίου τοῦ 1984, μὲ θέμα «Εὐγένιος ὁ Αἰτωλὸς καὶ ἡ ἐποχή του».

Πρόκειται γιὰ ἕναν ὀγκώδη, πανηγυρικὸ τόμο ἀπὸ 710 σελίδες, ποὺ τυπώθηκε στὴν Ἀθήνα τὸ 1986 καὶ περιλαμβάνει πρωτότυπες ὁμιλίες, ἐπιστημονικὲς ἀνακοινώσεις, καθὼς καὶ ἄρθρα μὲ πλούσια βιβλιογραφία, χρονικὸ, ἀπηχῆσεις καὶ συνοπτικὸ πίνακα ὀνομάτων καὶ πραγμάτων.

Ὁ πολύτιμος αὐτὸς τόμος τῶν Πρακτικῶν, ἀφιερωμένος «Εἰς τὴν σεπτῆν χορείαν τῶν ἐν Εὐρυτανία Διδασκάλων, Ὅσιων καὶ Νεομαρτύρων...» ἀποτελεῖ μνημειώδη συμβολὴ στὴν πνευματικὴ καὶ πολιτικὴ ἱστορία τοῦ τόπου, ἀφοῦ προσεγγίζει μὲ εὐθύνη καὶ σεβασμὸ ὅλα σχεδὸν τὰ ζητήματα τῆς παιδείας καὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ Γένους, καὶ μάλιστα στὶς ἀναγεννητικὲς ρίζες τους, ὅπως σημειώνει καὶ στὸν σύντομο πρόλογό του καὶ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης κ. Νικόλαος:

«Ὁ ὄσιος Εὐγένιος ὁ Αἰτωλὸς,

γράφει, ἀνήκει εἰς τὴν σεμνὴν χορείαν τῶν Μεγάλων Διδασκάλων τοῦ Γένους, οἱ ὅποιοι ἐποδηγῆσαν τὸν διάγοντα τὸ «δοῦλον ἤμαρ» Ἑλληνισμόν, ὡς νέον Ἰσραὴλ τοῦ Θεοῦ, ἵνα διέλθῃ ἐκ τῆς ἐρεβώδους δουλείας εἰς τὴν γῆν τῆς πνευματικῆς καὶ τῆς ἐθνικῆς του ἐλευθερίας. Εἶναι μιὰ πολὺδενδρος καὶ δυναμικὴ μορφή ἐκκλησιαστικὸ καὶ ἐθνικοῦ ἡγήτορος καὶ σοφοῦ διδασκάλου...».

Στὸν ἐξαίρετο αὐτὸ τόμο συνεργάζονται περίπου τριάντα πανεπιστημιακοὶ δάσκαλοι, συγγραφεῖς, λογοτέχνες καὶ δημοσιογράφοι κι ἄλλοι κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ λόγιοι, οἱ ὅποιοι, πράγματι, μὲ τὴν προσφορὰ τους ἐκπληρώνουν χρέος βαρὺ πρὸς τὴν Ἱστορίαν καὶ τὸ Ἔθνος μας.

Ἀρωγοὶ τῆς σημαντικῆς αὐτῆς ἔκδοσης εἶναι ἡ Ἱερά Μητρόπολις Καρπενησίου, ἡ Ἱερά Μονὴ Παναγίας Προυσιώτισσας, τὸ Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν, ἡ Νομαρχία Εὐρυτανίας καὶ ὁ Σύνδεσμος «Εὐγένιος ὁ Αἰτωλὸς» τοῦ ὁποίου ὁ πρόεδρος κ. Παν. Κ. Βλάχος, ἔφερε τὸ κύριο βᾶρος τῆς ἔκδοσης.

Διαβάζοντας κανεὶς μὲ ἡρεμία καὶ προσοχὴ τὶς πλούσιες σελίδες τῶν «Πρακτικῶν» δὲν ἐνισχύει μόνον τὶς ἐθνικὲς καὶ ἐκκλησιαστικὲς μνήμες του, ἀλλὰ διαπιστώνει καὶ τὴν ἱστορικὴ διαφάνεια, τὴν ἀλήθεια, τὸ βαθὺ αἴσθημα καὶ τὴν ἀποκαλυπτικὴ μαρτυρία τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν γεγονότων ποὺ δὲν μποροῦν νὰ ἀλλοιωθοῦν πιά. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ, οἱ ἐκλεκτοὶ ἐρευνητὲς τῆς νεώτερης ἱστορίας μας δίνουν τέλος σὲ πολλὰς πλάνες, ρίχνουν ἀπλετο φῶς στὴν ἀλήθεια καὶ ἀνασταίνουν ἀνθρώπους τῆς πίστεως καὶ τοῦ πνεύματος ποὺ τίμησαν καὶ δόξασαν τὴν Ὁρθοδοξία καὶ τὸν Ἑλληνισμό. Καὶ στοὺς ὁποίους πρέπει νὰ προστρέχουμε, ὅταν εἰλικρινὰ ἀναζητοῦμε τὴν ἐθνικὴ καὶ θρησκευτικὴ μας παράδοση καὶ ταυτότητα.

Δ. Φερούσης

Ε Π Ι Κ Α Ι Ρ Α

Ἡ Παναγία στήν Ἀθήνα!

«ΑΞΙΟΝ ἔστι τὸ φῶς καὶ ἡ πρώτη χαραγμένη στήν πέτρα ἐλπίς τοῦ ἀνθρώπου...» (ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ «Ἀξιόν ἔστι» τοῦ Ὁδ. Ἐλύτη).

Αὐτὴ ἡ πρώτη ἐλπίδα κι ἡ ἔσχατη κατατέθηκε στήν «ποδιά» τῆς Μάνας τ' Οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅταν μὲ τιμὲς ἀρχηγοῦ κράτους μεταφέρθηκε ἡ εἰκόνα τῆς «Ἀξιόν ἔστι» ἀπὸ τὸ περιθώριον τοῦ γέρο - Ἀθῶνα.

Ἡ πίστη τῆς «συμπεριλαμβανόμενης καρδιάς» ὁ ὀλόκληρο τὸ μεγαλεῖο τῆς! Ἄλλοι ψελλίζοντας, ἄλλοι δεόμενοι εὐχρινῶς, μὲ «στεναγμούς ἀλαλήτους» οἱ πῶ πολλοί, γονάτισαν στὴ σκέπη τῆς Θεομήτορος. Δάκρυσαν τὰ μάτια, στέναξαν τὰ χεῖλη, λύγισαν τὰ γόνατα, ἀνέβηκαν οἱ καρδιές! Συγμῆς ὕψιστης τιμῆς στήν Πλατιτέρα τῶν Οὐρανῶν, τὴν Ἑλληνοσώτριά (γιὰ τὰ παραφράσουμε τὴ φράση τοῦ Ζαμπέλιου).

Ἄς τὴν «κρατήσουμε» γιὰ πάντα στήν Ἀθήνα. Κι ὄχι μόνο στὰ μάτια καὶ στὰ χεῖλη, ἀλλ' ἰδιαιτέρα στὴν καρδιά!

Τὸ Φανάρι τῶν προσδοκιῶν!

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Δημήτριος ἔφρασε στήν Ἀθήνα. Ἡ σεπτὴ Κορυφὴ τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀνάμεσά μας! Τὸ ταπεινὸ Φανάρι ἀποδείχθηκε γι' ἄλλη μιὰ φορὰ ἰσχυρὸς φάρος πολλῶν χιλιάδων Watt.

Ἡ Α. Θ. Παναγιώτης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης μὲ τὴν ἀφοπλιστικὰ ἀπλή συμπεριφορὰ του, μᾶς θύμισε τὰ λιτὰ - μεγαλειώδη λόγια πὸν εἶχε πεῖ ὁ μέγας Πατριάρχης Ἰωακείμ ὁ Γ' στὸ Γάλλο δημοσιογράφου Ντεσάμ διὰν ὁ τελευταῖος σιάνθηκε ἐκπληκτικὸς — γιὰ τὸ ἀνεπιτήδευτο τῆς ἐμφανίσεως — μπροστὰ στὸν κορυφαῖο Ἰερόραχη:

—Τί μὲ θεωρεῖτε, κύριε; Δὲν βλέπετε ἴσως τὸ λευκὸ ἔνδυμα τοῦ ποτιφῆκος! Ὅμως τὸ προνόμιον τοῦ μαύρου ράσου τὸ κατέχω μόνον ἐγώ! Φέρω τὸ πένθος τοῦ Γένους μου!...

Γι' ἄλλη μιὰ φορὰ μὲ σεβασμὸ ὑποκλινόμαστε στὴ Μητέρα Ἑκκλησία. Στὴν Πόλη τῶν ὄνειρων, τῶν θούλων καὶ τῶν προσδοκιῶν! Καὶ γι' ἄλλη μιὰ φορὰ ἐκφράζουμε τὸν ἀπέραντο σεβασμὸ καὶ τὴν προσήλωσή μας στὴν Ἰδέα πὸν καρτερικὰ φωτίζει, αἰῶνας τώρα, τὸ μαρτυρικὸ Φανάρι.

Λυδία λίθος!

ἘΝΑ μόνον ἀπόσπασμα ἀπὸ εὐγλωττὴ ἐπιστολὴ πὸν δημοσιεύτηκε σὲ ἡμερησία ἐφημερίδα μεγάλης κυκλοφορίας ἀναδημοσιεύουμε, καλώντας τὸν ἀναγνώστη σὲ προσεκτικὴ μελέτη.

«...Ὅταν ἀπεγνωσμένοι γονεῖς παιδιῶν πὸν ἐγκατέλειψαν σπουδές, ἐργασία, σταδιοδρομία, φίλους, ἐνδιαφέροντα, ὄνειρα καὶ φιλοδοξίες καὶ πὸν κάθονται ἄλημερις ἀκίνητα, «διαλογιζόμενα» μουρμουρίζοντας κάποιο «μάντρα», ζητοῦν βοήθεια ἀπὸ τὸν Τύπο, παίρνουν πολλές φορὲς τὴν ἀπάντηση ὅτι τὸ γεγονός δὲ «θγάξει» εἶδηση ἐφόσον δὲν περιέχει ναρκωτικά, πορνεία, ὁμοφυλοφιλία, βιαιοπραγίες, φόνους κι ἄλλες ἀξιοποινεὲς πράξεις.

Καὶ ἴσως νὰ ἔχουν καὶ δίκιο, αὐτοὶ οἱ δημοσιογράφοι, ἀφοῦ ἡ νομοθεσία ἀπαγορεύει νὰ σκοτώσεις τὸ σῶμα, ἀλλὰ δὲν προβλέπει τὴ δολοφονία τῆς ψυχῆς. Ἀπαγορεύει τὰ ναρκωτικά, ἀλλὰ παραβλέπει τὰ «ψυχοναρκωτικά». Ἀπαγορεύει τὴν πορνεία τοῦ σώματος, ἀλλ' ἐπιτρέπει τὴν ἐκπόρνευση τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματος, μὲ δηλητηριώδη πνευματικὰ προϊόντα στὸ ὄνομα τῆς ἐλεύθερης διακινήσεως τῶν ἰδεῶν...».

Πάλιν καὶ πολλάκις τὸ θέμα ἔχει ἀπασχολήσει γραπτὰ ἢ προφορικὰ πολλοὺς καὶ διάφορους. Κι ἐπιστολὲς παιδιῶν καὶ γονιῶν ἔχουν δημοσιευτεῖ πὸν μαρτυροῦν «τοῦ λόγου τὸ ἀσφαλές». Δὲν πιστεύουμε νὰ θρεθεῖ ἀναγνώστης πὸν νὰ μᾶς κατηγορήσει γιὰ μηρυκασμὸ.

Τὸ ἀπόσπασμα εἶν' ἰδιαιτέρα εὐγλωττο. Εὐελπιστοῦμε νὰ παίξει τὸ ρόλο λυδίας λίθου γιὰ τὴ συνείδηση τοῦ καθενός.

Ἐξω οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα!

ΜΕ ΕΠΙΣΤΟΛΗ τῆς σὲ καθημερινὴ ἐφημερίδα, Καθηγήτρια τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων μᾶς πληροφοροῦε ὅτι:

Ἡ Σύνοδος τῆς Διεθνοῦς Ὀμοσπονδίας τῶν Ἐπιτροπῶν Κλασικῶν Σπουδῶν συνήλθε στὶς 24 - 26 Σεπτεμβρίου στὴν Ἑλλάδα, στὸ Ρέθυμνο. Λοιπόν: ἐκτὸς ἀπὸ δύο Ἑλληνίδες πὸν ἀντιπροσώπευαν διεθνεῖς ἐπιστημονικοὺς ὀργανισμούς, κανεὶς ἄλλος Ἑλληνας δὲν πῆρε μέρος, δὲν ἔστειλε ἀντιπρόσωπο καμιὰ ἐλληνικὴ ἐταιρεία ἢ ἐπιτροπὴ!

Κι ἕνα δεύτερο, σχετικὸ μὲ τ' ἀρχαῖα ἑλληνικά: Διδάσκονται στὴ Σενεγάλη τῆς Ἀφρικῆς ὡς δευτέρου ἔξην γλώσσα, ἀπὸ τὴ δευτέρα τάξη τοῦ Γυμνασίου!